

72.5
H73

Міністерство культури України
Харківська державна академія культури
Кафедра музеєзнавства і пам'яткознавства

Дипломна робота

на тему:

« Навчально-наукова робота Харківського державного інституту культури в період з 1964 по 1991 рр. »

студентки IV курсу 7 групи
напряму підготовки 6.020103 «Музейна справа та
охорона пам'яток історії та культури»

Новікової Ганни Юріївни

Керівник: перший проректор ХДАК, проф. кафедри
музеєзнавства та пам'яткознавства,
кандидат історичних наук, доцент

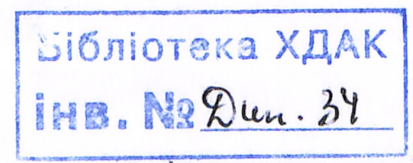
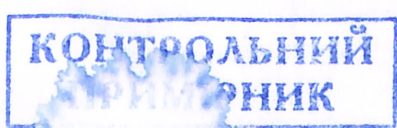
Каністратенко Микола Миколайович

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

м. Харків – 2014 рік

Зміст.

Вступ.....	3
Розділ I. Навчально-виховний процес у Харківському державному інституті культури у 1964 – 1991рр.....	8
1.1. Структурне та змістовне удосконалення навчально-виховного процесу.....	8
1.2. Розробка комплексних наукових тем, підготовка підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів.....	22
1.3 Практична підготовка студентів ХДАК, державна атестація (1964-1991 рр.)	32
Розділ 2. Основні напрями наукової діяльності ХДІК у 1964 - 1991 рр.....	37
2.1. Підготовка дисертаційних досліджень викладачами ХДІК (1964–1991 рр.).....	37
2.2. Наукові конференції та діяльність студентського наукового товариства.....	48
Розділ III. Перші доктори наук ХДІК.....	56
3.1. Айзенштадт Валерій Ківович.....	56
3.2. Лортикян Ернест Львович	61
3.3. Чернявський Георгій Йосипович.....	66
Висновки.....	73
Список використаних джерел та літератури.....	76
Додатки.	

Вступ.

Актуальність вивчення історії Харківської державної академії культури полягає в тому, що вона досить довгий час залишалася єдиним вищим навчальним закладом бібліотечно-інформаційного та культурологічно-мистецького спрямування на Україні, і на сьогодні займає одне з провідних місць серед вищих навчальних закладів, що готують спеціалістів у даній сфері. Саме навчально-наукова робота є одним із головних чинників підготовки фахівців вищої кваліфікації та базою для розвитку наукових досліджень, що згодом сформуєть плацдарм для розвитку наукових шкіл у вищому навчальному закладі.

Важливим етапом в становленні наукових шкіл став період з 1964- по 1991 рр., коли була підготована значна кількість фахівців вищої кваліфікації, які потім склали основу професорсько-викладацького складу аналогічних закладів Києва, Рівного та Миколаєва.

Науковий доробок викладачів ХДІК і на сьогодні не втратив своєї значущості і став свого часу підґрунтям для завершення формування потужних наукових шкіл. В той же час відсутність детального, глибокого аналізу основних навчально-наукових здобутків викладачів інституту протягом понад 25 років його існування (з 1964 по 1991 рр.), про що свідчать навіть видані ювілейні монографії, актуалізує необхідність відтворення цілісної картини навчально-наукової діяльності його педагогічного колективу.

Висвітлення історії підготовки фахівців та наукової діяльності професорсько – викладацького інституту в зазначений період також сприятиме пошуку та використанню відповідних музейних експонатів для створення у майбутньому експозиції музею історії ХДАК.

Мета: дослідити організацію навчального процесу в ХДІК у період з сер. 60-х до поч. 90-х рр. ХХ ст., основні форми підготовки фахівців та основні етапи наукової роботи викладачів ХДІК у зазначений період ,

пріоритетні напрямки наукових досліджень, здобутки та труднощі на цьому шляху.

Завдання:

- Проаналізувати наявну літературу та виявити основні групи джерел за досліджуваною темою ;
- визначити головні засади навчально-методичної роботи в інституті та їх втілення у навчальному процесі підготовки фахівців;
- виявити динаміку підготовки кандидатів та докторів наук, встановити кількісні та якісні показники цього напрямку діяльності ;
- висвітлити роботу викладачів ХДІК по підготовці монографічних досліджень, підручників, навчальних посібників, прослідкувати зв'язок цього напрямку наукової діяльності з розробкою комплексних наукових тем в галузі бібліотечної справи та культурно-освітньої роботи ;
- прослідкувати підготовку та видання навчально-методичної літератури (лекцій, програм, планів семінарських занять та ін.) для якісного забезпечення навчального процесу ;
- дослідити основні форми роботи студентського наукового товариства ;
- висвітлити персоналії перших докторів наук ХДІК.

Об'єкт дослідження: історія Харківської державної академії культури у другій половині ХХ ст.

Предмет: навчально-методична робота та наукова діяльність ХДАК у період з 1964- по 1991 рр.

Хронологічні рамки: з реорганізації Харківського державного бібліотечного інституту у 1964 році у Харківський державний інститут культури і до утвердження України у 1991 році як незалежної держави з новими умовами, завданнями розвитку ВНЗ.

Методи дослідження: з урахуванням мети та завдань, які були визначені , для повного і всебічного розкриття теми були використані історико-хронологічний та комплексно – тематичний методи, метод аналізу і синтезу а

також історико – порівняльний метод, комплексне застосування яких дозволило встановити не тільки кількісні параметри підготовки науково-педагогічних кадрів, а й проаналізувати основну тематику досліджень, їх прикладний бік, виділити переважаючі на той час форми наукової діяльності.

Історіографія. Найбільш різноманітну та узагальнену інформацію про діяльність ХДАК містять ювілейні монографії, що присвячені 50, 70, 75 та 80-річчю академії [51,52,53,54]. В цих роботах розкрито окремі ланки навчальної, навчально-методичної та наукової роботи у Харківському державному інституті культури, його розвиток. У цих ювілейних виданнях висвітлюється не тільки історія виникнення та основні етапи розвитку навчального закладу, а й наводяться дані щодо його структури: факультетів, кафедр, допоміжних підрозділів. Досить цінними є відомості про введення нових спеціальностей, спеціалізацій, їх навчально-методичне та наукове забезпечення. Містяться також матеріали про персональний склад кафедр, навчальні та наукові здобутки як окремих викладачів, так і академії в цілому, правда, на жаль дуже короткі та фрагментарні.

Узагальнена, але досить лаконічна інформація міститься також в колективному виданні, більш довідкового, ніж наукового характеру – «Вища школа Української РСР за 50 років» [40].

У останні роки провідними вченими академії – представниками керівного складу, підготовлений ряд досить цікавих і змістовних публікацій, присвячених досягненням ХДАК як у навчальній, так і науковій діяльності. Авторами їх є ректор академії В.М. Шейко, а також проректори з навчальної та наукової роботи М.М. Каністратенко та Н.М. Кушнарєнко «Фундатор бібліотечно-інформаційної та культурологічної освіти в Україні» [46], «Научные школы книговедческого и библиотечно-информационного профиля» [47], «Ідентифікація наукових шкіл культурологічно-мистецького та бібліотечно-інформаційного профілю» [56], «Провідний центр вищої культурологічно-мистецької освіти в Україні» [57] та ін.

І хоча автори основну увагу зосереджують на наукових та творчих досягненнях академії в останні десятиріччя, в той же час прослідковують і витoki наукових та мистецьких шкіл і сучасних колективів, які сягають ще у 60-70-ті рр. минулого століття.

Наступна група робіт представлена науковими розвідками з історії становлення окремих спеціальностей. До них слід віднести статтю С. І. Волкової. [39], присвячену 75- річчю підготовки фахівців бібліотечної галузі у ХДАК, публікацію тодішнього ректора інституту А. Л. Оприщенка [49], у якій висвітлюється історія та перспективи підготовки культосвітніх працівників, також нарис історії першого в Україні музейного відділення, підготовлений В.М. Шейко, М.М. Каністратенко та Н.М. Кушнарєнко [58].

Окремі аспекти дослідження наукової діяльності інституту у період з 1964- по 1991р. знайшли відображення в тезах виступу Новікової Г.Ю. на всеукраїнській науково - теоретичній конференції молодих вчених, що відбулася на базі академії у квітні 2012 р. [48], та у статті Каністратенка М.М. та Новікової Г.Ю. надрукований у віснику Харківської державної академії культури [45].

Джерельна база.

Глибше дослідити діяльність та розвиток Харківської державної академії культури, основні сегменти навчального процесу, наукові доробки провідних фахівців, що працювали в академії, дозволила наявна джерельна база, яка включає декілька основних груп документів. Головною серед них є корпус звітів про діяльність академії за відповідний навчальний рік, які щорічно надсилалися до Міністерства культури України. Враховуючи, що їх адресатом був уповноважений орган, у підпорядкуванні якого знаходився інститут, в них міститься досить детальна і правдива інформація щодо його діяльності: адже кожний викладений у звіті факт міг бути в будь-який момент перевірений міністерством. І все ж таки навіть ці звіти містять інколи певні неточності у другорядних моментах: датах захисту дисертацій, виходу друкованих праць, їх назв та ін. І все ж таки саме використання звітів,

більшість з яких вперше вводиться до наукового обігу, і дозволило з достатньою повнотою розкрити тему

[4;5;6;7;8;9;10;11;12;13;14;15;16;17;18;19;20;21;22;23;24;25;26;27;28;29;30;]

Цікавим і важливим джерелом стало фундаментальне друковане видання «Друковані праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури», яке містить перелік друкованих робіт штатних викладачів академії. [34;35]

Ще одна група джерел представлена серією бібліографічних видань, у яких висвітлюється наукова діяльність провідних науковців ХДАК. [32;33;36;38]

У роботі частково використані й інші документи з архіву ХДАК, зокрема Штатний формуляр за 1991 рік [31]

Саме матеріали архіву академії і дозволили відтворити цілісну картину навчально-наукової роботи інституту у 1964 – 1991 рр.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та літератури, додатків, усього 81 аркуш та 10 додатків на 17 аркушах.

Розділ I. Навчально-виховний процес у Харківському державному інституті культури у 1964 – 1991 рр.

1.1. Структурне та змістовне удосконалення навчально-виховного процесу.

Навчально-виховний процес – основна складова підготовки фахівців. Без якісного викладення навчального матеріалу, досвідчених педагогів та ґрунтового забезпечення навчально-методичними матеріалами неможливо говорити про здатність інституту підготувати кадри, які зможуть задовольнити потреби держави у висококваліфікованих фахівцях. Харківська державна академія культури відома на теренах України як потужний навчально-науковий комплекс, що веде підготовку фахівців бібліотечно-інформаційного та культурологічно - мистецького спрямування. Саме у стінах академії (спочатку ХДБІ, а з 1964 року – ХДІК) почали формуватися провідні наукові школи бібліотечно-інформаційного та культурологічно-мистецького спрямування Харківщини. [дод.1] Цьому сприяло те, що в академії навчально-виховний процес забезпечували досвідчені викладачі, які поєднували свою наукову діяльність з навчально-методичною роботою, і, як наслідок, створили значну кількість авторських підручників, навчальних посібників, програм та іншого навчально-методичного забезпечення, яке використовувалось не тільки в ХДІК, але й в аналогічних вищих навчальних закладах Радянського Союзу.

Необхідно зазначити, що з реорганізацією Харківського державного бібліотечно-інформаційного інституту в Харківський державний інститут культури збільшився перелік спеціалізацій, за якими здійснювалася підготовка фахівців, а це потребувало негайної розробки нових навчальних програм, планів семінарських, практичних занять, конспектів лекцій, інших методичних матеріалів для якісного забезпечення навчального процесу. Потреба була обумовлена ще й тим, що навчання в інституті здійснювалось як за денною, так і за заочною та вечірньою формами навчання, які перш за все потребували відповідних навчально-методичних матеріалів.

Слід зазначити, що якщо орієнтація навчального процесу на денному та заочному відділеннях була притаманна інституту з самого початку його діяльності, то вечірня форма навчання – це досить недовгий і цікавий епізод в історії навчального закладу, який, до речі, майже не висвітлений в літературі з історії ХДАК. У 20-30 роки ХХ ст., з формуванням мережі бібліотек гостро постало питання про підготовку відповідних кадрів. Не випадково уже у 1939 р. був створений перший в Україні самостійний інститут (нині Харківська державна академія культури), головним завданням якого була підготовка фахівців бібліотечної справи. Однак традиційні форми навчання не могли задовольнити потреби країни на попит фахівців, їх кількість все одно залишалася недостатньою, і тому уже в 1934/35 навчальному році вперше був здійснений набір на вечірнє відділення (30 осіб. [46; с.112]

З 1 червня 1947 року, коли Харківський державний бібліотечний інститут (ХДБІ) поновив свою роботу, поряд з основними, традиційними, денною та заочною формами навчання, була поновлена система вечірнього навчання як у базовому навчальному закладі, так і його філіях Києва та Львова. З 1954/55 н. р. випускники інституту почали отримувати єдину кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа вищої кваліфікації. Перехід до широкого профілю підготовки бібліотечних фахівців потребував структурних реорганізацій: об'єднали факультети бібліотекознавства і бібліографії, а згодом – факультет дитячих та юнацьких бібліотек. Так було утворено єдиний бібліотечний факультет. Вечірнє відділення проводило підготовку фахівців при бібліотечному факультеті за двома спеціалізаціями: масових та наукових бібліотек та технічних бібліотек. [46; с.114]

На кожну спеціалізацію набиралося декілька груп, а навчання на вечірньому відділенні здійснювалося протягом п'яти років. Про потребу у збільшенні кількості фахівців бібліотечної справи за допомогою усіх форм навчання свідчить те, що на вечірньому відділенні контингент студентів складав у середньому 200 осіб (на усіх п'яти курсах), а процес підготовки

фахівців здійснювався таким чином, як і на денному відділенні: викладання матеріалу за допомогою лекцій, підготовка завдань для самостійної роботи студентів, проведення семінарів, практичних занять та ін. Необхідною складовою підготовки фахівців на вечірньому відділенні була виробнича практика, що проводилася на останніх курсах навчання. Студенти п'ятого курсу масових та наукових бібліотек проходили практику в масових та наукових бібліотеках м. Харкова. Основними завданнями практики було отримання студентами навичок методичної, інспекторської та довідково-бібліографічної роботи. Студенти, що навчалися за спеціалізацією технічних бібліотек проходили комплексну виробничу практику на заводських технічних бібліотеках м. Харкова.[5; арк.150] Потрібно зазначити, що Харківська державна академія культури у 60-ті рр. була засновником підготовки фахівців для органів науково-технічної інформації на теренах колишнього Радянського Союзу. Наказом Міністерства культури УРСР «Про стан та заходи поліпшення бібліотечної справи в Українській СРСР» від 13 квітня 1960 р. у 1960/61 н.р. на вечірньому відділенні ХДБІ була організована підготовка 30 фахівців для науково-технічних і спеціальних бібліотек. Новим спеціалізаціям приділялася велика увага, було розроблено нові навчальні плани та навчально-методичні посібники. Це стало відправним моментом у підготовці спеціалістів для органів НТІ. Результатом чого, стало створення у 1966 р. кафедри технічних бібліотек і наукової інформації, яку очолив В.І. Тараненко. [46; с. 115] До речі, спеціалізація науково-технічних бібліотек виявилася настільки актуальною, що проіснувала до початку 90-х рр., коли почали з'являтися нові класифікатори професій, змінилася направленість підготовки фахівців та, власне, структура організації навчального процесу. З 1964/65 н. р. почалася ліквідація вечірнього відділення при бібліотечному факультеті. Припиняється набір студентів, але навчання на вечірньому відділенні здійснюється ще протягом декількох років. [6; арк. 161]

Розробку нових науково-методичних матеріалів стимулювало також і те, що на багатьох кафедрах уже існуючі програмні матеріали потребували

негайного оновлення. Так, наприклад, над новими програмами з російської, української, зарубіжної літератури та вступу до літературознавства почали працювати викладачі кафедри літератури разом з викладачами літературної кафедри Київської філії Харківського державного інституту культури. Не відставала і кафедра дитячої літератури, яка підготувала програму з курсу української дитячої літератури. З відкриттям у 1966/67 навчальному році кафедри технічних бібліотек і наукової інформації почали розроблятися нові тематичні плани і програми з основ промисловості виробництва, наукової інформації і пропаганди, основ видавничої справи, основ сільського господарства, тематичні плани з економічної промисловості, бібліографічної, природознавчої і сільськогосподарської літератури, історії науки і техніки, читання креслень та ін. Перероблено тематичний план з курсу «Бібліографія технічної літератури», підготовлено до друку посібник з цього ж курсу та посібник «Довідково-бібліографічна робота технічних бібліотек» [7; арк. 10].

Починаючи з сер. 60-х рр. ХХ ст. основними формами навчального процесу були: лекційна робота, проведення семінарів, практичних і лабораторних занять, керівництво написанням студентами курсових робіт, виробнича практика, залучення студентів до активної роботи у студентському науковому товаристві та ін. Потрібно зазначити, що за часів Радянського Союзу усі навчальні заклади мусили приділяти увагу підвищенню ідейно-теоретичного рівня лекцій та інших форм навчальної роботи. Це не могло не відобразитися на переліку дисциплін, викладання яких передбачалося типовими навчальними планами (вищі навчальні заклади того часу мусили здійснювати навчання студентів за загальносоюзними планами, затвердженими у Москві, і лише 15% навчального часу відводилося на викладання дисциплін, що відображали специфіку республіки, та й ті контролювалися центром), та на тематиці самостійної роботи студентів. Саме тому у 60-80-х рр. ХХ ст. матеріали, що пропонувалися для

самостійного вивчення студентами, були дещо одноманітними та заангажованими.

Наприкінці 70-х рр. ХХ ст. викладачами інституту був розроблений комплекс заходів, що передбачав соціалізацію та професійну орієнтацію студентів. Так, на першому курсі передбачалося навчання у т.з. «Школі першокурсника», основними завданнями якої було ознайомлення студентів з історією інституту, його традиціями, суспільними організаціями та ін., тобто був запроваджений курс на зразок сучасного «Вступу до спеціальності», який є тепер традиційним. На другому курсі - «Школа агітатора», в рамках якої студентам читався цикл лекцій про завдання агітатора, культуру мовлення та ін. На третьому курсі створювалася «Школа лектора-пропагандиста», а на четвертому - «Школа вихователя-організатора». [17, арк. 39].

Робота по вдосконаленню лекційних курсів на всіх кафедрах проводилася з метою більш широкого висвітлення практики комуністичного будівництва, (адже навчальні заклади мусили, перш за все, готувати майбутніх ідеологів існуючого компартійного режиму), а виклад теоретичного матеріалу поєднувався з висвітленням практичного передового досвіду культосвітніх установ.

Так, протягом 1964/65 навчального року спеціальні кафедри бібліотечного факультету будували свої лекційні курси з урахуванням кращого досвіду роботи масових, технічних та наукових бібліотек. Кафедра фондів і каталогів провадила значну роботу по створенню профільного лекційного курсу з фондів та каталогів технічних бібліотек, доповнивши його спецкурсами для студентів, що навчалися за даною спеціалізацією: «Схеми класифікації, які застосовуються в практиці радянських наукових бібліотек» та «Класифікація дитячої літератури». Курс бібліографії суспільно-політичної літератури з середини 60-х рр. також починає читатися по-новому, посилюється виклад теоретичної частини, більше часу відводиться на вивчення основних груп бібліографічних джерел, методики пошуку та принципам бібліографування соціально-економічної літератури.

Саме з 1964/65 навчального року починає у повному обсязі читатися курс «Науково-технічна інформація» [4; арк. 23,19].

Окремим питанням, якому приділялася увага на лекціях, була проблема читацьких інтересів, яка виносилася на семінарські заняття для більш детального вивчення. Слід зазначити, що семінарські заняття проводилися на кафедрах у різних формах: розгорнута бесіда, доповідь із співдоповідями, підготовка рефератів, конференції, тощо. [4, арк. 20] З 1964/65 навчального року новим стало те, що деякі кафедри почали проводити консультації перед семінарськими заняттями.

Кафедри літератури, дитячої літератури і бібліотечної роботи з дітьми практикували проведення семінарських занять у формі читацьких конференцій. Окрім вивчення на семінарських заняттях традиційних тем з історії вітчизняної та зарубіжної літератури з середини 60-х рр. ХХ ст. стало традицією завершувати вивчення курсу знайомством з новинки радянської (української і російської) літератури. [4; арк. 23].

Під керівництвом викладачів Лортикяна Е. Л., Тарасової на семінарських заняттях з суспільно-політичних наук практикувалися виступи студентів з історіографічними оглядами літератури.

На театральній кафедрі студенти під час групових занять займалися педагогічною роботою, працюючи з виконавцями. Особливу зацікавленість викликала робота над режисерськими планами та їх аналізом. Проводилися практичні заняття з сценічної мови, сценічного руху та інших спеціальних дисциплін [4; арк. 22].

Значну користь студентам давали семінарські завдання, які проводилися після закінчення навчальної екскурсійної практики. Це активно використовувалося кафедрою бібліотекознавства, а факультет культурно-освітньої роботи проводив семінарські заняття з методики викладання, безпосередньо перед від'їздом студентів на педагогічну роботу. [4, арк. 29].

Для того, щоб студенти могли якісно підготуватися до практичних, семінарських чи інших занять, при кожній кафедрі у інституті працювали

учбові кабінети. Інститут приділяв велику увагу комплектуванню книжкових фондів учбових кабінетів, розробці наочних посібників з фахових дисциплін та закупівлі технічної апаратури для студентів факультету культосвітньої роботи. Саме кабінети мали забезпечувати студентів і викладачів необхідною літературою, методичними матеріалами, навчальними програмами, планами семінарських занять та списками рекомендаційної літератури, а кабінети спеціальних кафедр готували списки літератури для написання курсових робіт. До речі, навіть тематика курсових робіт розроблялася викладачами кафедр з метою використання їх для поглиблення і поширення зв'язку з практичною роботою культосвітніх закладів. Особлива увага приділялась проблемам практичного застосування студентських робіт. Кожен студент при підготовці курсової роботи міг отримати консультацію викладача кафедри. [4; арк. 31].

Так, кафедрою КОР починаючи з середини 60-х рр. було розроблено «Положення про курсові роботи», в якому містилися вимоги до написання курсових робіт та їх оцінювання. Кафедрою здійснювався диференційований підхід до визначення характеру курсових робіт на різних курсах стаціонарного і заочного відділень. На стаціонарному та на вечірньому відділенні, доки воно не було ліквідоване, теми курсових робіт затверджувалися ще на початку навчального року, на заочному відділенні – відповідно до графіку заочних сесій. [66/67, арк. 24]. Переважна кількість курсових робіт на третьому курсі відзначалася методико-прикладною спрямованістю та охоплювала в основному проблеми окремих галузей клубної діяльності. Частина робіт була присвячена розробці розгорнутого плану-сценарію тематичного вечора чи усних журналів, або підготовці методичних листів про ту чи іншу форму нових народних обрядів, про проведення різних масових заходів та ін. [6; арк. 24]. Спрямованість курсових робіт четвертого курсу кафедри культурно-освітньої роботи мала дещо інший характер, студенти мали проаналізувати та узагальнити досвід роботи культосвітніх закладів і надати власні рекомендації щодо

покращення їх діяльності. Студенти, які спеціалізувалися на кафедрі бібліотекознавства, мушили систематизувати різні типи бібліографічних посібників, вивчити та узагальнити досвід бібліографічної роботи бібліотек, в залежності від того, на якому курсі вони навчалися. [4; арк. 31,32].

На допомогу самостійній роботі студентів заочного відділення кафедри інституту готували методичні вказівки, розробляли тематику контрольних робіт, тематичні плани та широко застосовували такий вид роботи, як письмові консультації.

Як бачимо, на допомогу студентам і викладачам з середини 60-х рр. ХХ ст. в інституті діяло шістнадцять навчальних кабінетів. З них п'ять забезпечували навчальний процес на бібліотечному факультеті: кабінет бібліотекознавства, бібліотечних фондів і каталогів, бібліографії, дитячої літератури і бібліотечної роботи з дітьми, кабінет технічних бібліотек і наукової інформації. Шість кабінетів провадили активну роботу на факультеті культурно-освітньої роботи: хоровознавства, режисерський, технічних засобів КОР та ін. Три кабінети належали до структури загальноосвітніх кафедр: кабінет марксизму-ленінізму, історії, літератури. Також працювали кабінети іноземних мов і фізичного виховання. [6; арк. 35].

Важливе місце у практичній підготовці фахівців займало проведення практичних та лабораторних занять в навчальних кабінетах чи бібліотеці, найбільш активну роботу в цьому напрямку здійснювала кафедра бібліографії, викладачі якої розробили комплексні завдання для практичної роботи студентів. Завдання визначалися за двома основним напрямками:

- 1) пошукова бібліографічна робота;
- 2) складання різних типів бібліографічних посібників з курсу загальної бібліографії. Студентами склалися бібліографічні посібники «Бесіди про книги», з бібліографії громадсько-політичної літератури потрібно було скласти анотовані рекомендаційні списки, з бібліографії сільськогосподарської літератури – «Що читати спеціалісту сільського господарства?» та ін.

Такі лабораторні та практичні заняття були введені і на заочному відділенні.

На початку 70-х рр. в інституті відбуваються суттєві структурні зміни: було ліквідовано вечірнє відділення, підготовка фахівців починає здійснюватися лише за денною та заочною формами навчання на двох факультетах : бібліотечному та культурно-освітньої роботи. Студенти, що навчалися на бібліотечному факультеті, могли отримати диплом за такими спеціалізаціями: масові та наукові бібліотеки; дитячі та юнацькі бібліотеки; технічні бібліотеки; книгознавство. Навчання за спеціалізацією науково-технічна інформація було можливе лише на заочному відділенні. Підготовка на факультеті культурно-освітньої роботи здійснювалась за наступними спеціалізаціями: режисерська; хорового диригування; оркестрові народні інструменти; оркестрові духові інструменти, а на заочному відділенні здійснювалась підготовка організаторів - методистів клубної справи. Навчальний процес на обох факультетах денної форми навчання здійснювався за навчальним планом з чотирирічним терміном навчання, затвердженими Міністерством вищої та середньої спеціальної освіти. [10; арк.21] За новими навчальними планами основна увага приділялася підвищенню якості бібліотечно-бібліографічної підготовки шляхом введення низки нових дисциплін, таких як: вступ до спеціальності, технічні засоби бібліотечної роботи, наукова інформація та інформаційні системи, методика викладання, бібліотекознавство та бібліографія. У навчальному плані КОР збільшилася кількість годин на вивчення дисциплін загальнотеоретичної та спеціальної підготовки студентів за рахунок скорочення виробничої практики з 30 тижнів до 15-ти (час показав, що подібне скорочення практичної підготовки не пішло на користь формуванню повноцінного фахівця, і в подальшому знову кількість годин, що відводилися на навчальну та виробничу практики, була збільшена). Про попит країни на фахівців бібліотечної та клубної справи свідчить той факт, що в інституті у

1970/71 навчальному році було три тисячі двісті двадцять п'ять студентів. [10; арк. 16].

Починаючи з 1972/73 навчального року вперше в історії існування інституту випускники відділення книгознавства почали навчатися за навчальним планом, яким передбачалося написання та захист дипломних робіт замість складання державних іспитів. [12, арк. 64]

Організація навчального процесу в інституті здійснювалася таким чином: бібліотечний факультет денного відділення навчався у першу зміну, студенти факультету КОР навчалися у дві зміни. Перша зміна була відведена для вивчення теоретичного матеріалу, на другій зміні студенти відвідували індивідуальні заняття по спеціальним дисциплінам: спец-інструмент, вокал, диригування, режисура та майстерність актора та ін. У другу зміну в головному корпусі інституту проходили заняття для студентів обох факультетів, що навчалися без відриву від виробництва. [13; арк.17]. Були також передбачені у обов'язковому порядку години для консультацій, під час яких студенти могли з'ясувати з викладачем незрозумілі для них питання та отримати методичну допомогу щодо пошуку потрібної літератури або корисні рекомендації до самостійної роботи над темами їх наукових досліджень.

Необхідно зазначити, що важливою складовою організації навчального процесу був контроль його якості з боку викладачів та керівництва інституту. Найпоширенішим видом контролю навчального процесу були взаємовідвідування лекцій, їх стенографування, обговорення лекційних матеріалів викладачів та тем, що виносилися на семінарські заняття, на засіданнях кафедр. Під час цих обговорень викладачі висловлювали свої думки щодо підготовленого студентам матеріалу, могли вносити свої пропозиції та корективи. В організації контролю за самостійною роботою студентів велике місце відводилося індивідуальним та груповим співбесідам з тими, хто не встигав опрацювати необхідну кількість навчального матеріалу.

Харківський державний інститут культури також мав достатній фонд технічної апаратури та навчально-методичних посібників, але окрім цих фондів на допомогу студентам була створена лабораторія технічних засобів навчання (ТЗН) [16; арк.15]. Серед спеціалізованих кабінетів технічно обладнані та найбільш використовувані студентами були лабораторії кафедр технічних бібліотек та науково-технічної інформації. Був розширений фонд спеціалізованих навчальних аудиторій, де викладачі мали змогу впродовж заняття застосовувати будь-які сучасні технічні засоби, такі як кінопроектори, звукозапис, телебачення та ін. [17; арк.15].

У 80-ті рр. ХХ ст. діяльність кафедр обох факультетів була спрямована на пошук подальших шляхів вдосконалення навчання та виховання студентів. «Основні напрямки перебудови вищої та середньої спеціальної освіти в країні» - головна тема, над якою працювали викладачі кафедр. Разом з тим, викладачі кафедр бібліотечного факультету продовжили роботу по вдосконаленню навчально-методичної документації. У 1987 році були підготовлені робочі програми по лекційним курсам «Російська радянська дитяча література», «Бібліотечні фонди». Викладачі кафедри теорії та історії культурно-освітньої роботи розробили новий навчальний план, за яким для організаторів-методистів клубної справи було введено курс «Історія мистецтв». Плідною роботою відзначилася і кафедра режисури, викладачі якої розробили програми курсів «Сценічна мова», «Сценічний рух», «Історія українського театру» та ін. Також на обох факультетах читалися лекції з курсу «Основи наукових досліджень». На бібліотечному факультеті лекції читав професор Чернявський Г.Й., а на факультеті культурно-освітньої роботи - професор Айзенштадт В.К. Усі розроблені програми були затверджені Міністерством культури СРСР та факультетом культурно-просвітньої роботи. [25; арк.9 -12].

У 1988/89 навч. році факультет КОР розробив новий навчальний план та розпочав підготовку «Організаторів самодіяльної творчості» з п'ятирічним терміном навчання. Навчальний план передбачав підготовку

фахівців за п'ятьма спеціалізаціями : керівник самодіяльного театального колективу; керівник самодіяльного народного, хорового колективу; керівник самодіяльного оркестру народних інструментів та ансамблю; керівник самодіяльного духового та естрадного оркестрів та ансамблю. Також було введено ряд курсів, що почали читатися українською мовою, такі як : «Історія української художньої культури», « Українське народне музичне мистецтво», «Українські фольклорні ансамблі», «Українське естрадно-оркестрове мистецтво». У зв'язку зі змінами, що відбулися на факультеті культурно-освітньої роботи, була проведена реорганізація кафедр. На базі кафедр фортепіано та теорії і історії музики була створена нова кафедра - музикознавства. [26; арк. 10,13].

Починаючи з 1989 року інститут культури розпочав підготовку фахівців за новою спеціальністю – «Музеєзнавство, охорона пам'яток історії та культури», а також за новими спеціалізаціями - «Організатор святково-обрядової діяльності», « Керівник самодіяльного танцювального колективу» . Деякі зміни відбулися і на бібліотечному факультеті: було відкрито нову спеціалізацію : «Книгознавець – бібліограф». Професорсько-викладацький склад інститут розробив та затвердив нові навчальні плани та необхідну програмно-методичну документацію. Для розробки спеціальних курсів по музейній справі та проведенню практичних занять була залучена група досвідчених музеєзнавців – практиків міста Харкова. [27; арк.4]

Необхідно зазначити, що інститут розпочав роботу по створенню нових кафедр: хореографії та музеєзнавства. [27; арк. 4].

З метою диференційованої підготовки фахівців без відриву від виробництва на бібліотечному факультеті було продовжено набір на навчання з скороченим строком (4 роки) осіб, що закінчили культурно-освітнє училище. Так, контингент студентів на 01.09. 1989 рік складав три тисячі п'ятсот дев'яносто вісім осіб, з них на денній формі навчання навчалось 1370 чоловік. [28].

Уже на початку 90-х рр. ХДІК здійснював підготовку за спеціальностями: культурологія; народна художня творчість; бібліотекознавство та бібліографія; музейна справа, охорона пам'яток історії та культури, соціальна педагогіка.

З вересня 1991 року підготовка студентів на бібліотечному факультеті відбувалася здійснювалася за двома кваліфікаціям: «Бібліограф», та «Бібліотекар», кожна з яких мала свої спеціалізації. Були затверджені нові навчальні плани з нових кваліфікацій : бібліотекар, бібліограф-інформатор, бібліограф універсальних бібліотек та ін. Навчальний план побудований з врахуванням можливого переходу на двоступеневу підготовку спеціалістів. Передбачалося, що на 1-2 курсах - читається єдиний набір дисциплін по загально-гуманітарним та загально - професійним знанням, а на 3-4 курсах – навчання за спеціалізаціями. Викладачами кафедр були розроблені нові програми по курсах: «Бібліотекознавство», «Статистика друку», «Галузеве книгознавство». [29]

Також, у 1991 на факультеті КОР були створені нові випускові кафедри: хореографії, українського народного хору та музичного фольклору, а також загальноінститутська кафедра сценічного мовлення та мовної майстерності. Було розроблено нові навчальні плани та здійснено набір на нову спеціальність: «Соціальна педагогіка та організація культурно-дозвільної діяльності» А державні іспити, починаючи з 1991 року, проводилися по двом дисциплінам: за спеціалізацією та культурно-освітньою діяльністю. [29].

З наступного, 1992 року, факультет культурології та народної художньої творчості був реорганізований, а на його базі створено два нові факультети: культурології та народної художньої творчості. На факультеті народної художньої творчості термін навчання тепер складав п'ять років , велась підготовка з однієї спеціальності: « Народна художня творчість» , яка включала сім спеціалізацій: дві режисерські, дві хорові, народних інструментів, хореографії, духових та естрадних інструментів. [30]

На факультеті культурології здійснювалася підготовка кадрів за трьома спеціальностями: «Соціальна педагогіка», «Музейна справа та охорона па`яток історії та культури», «Культурологія». Навчання за спеціальністю «Соціальна педагогіка» відбувався протягом 4 років, на інших – 5. У 1992 році був здійснений останній випуск організаторів-методистів культурно-освітньої роботи. Заочне відділення факультету культурології створило набір на нову спеціалізацію : викладач історії та теорії культури з 5-річним та 3-річним (для осіб з вищою освітою) термінами навчання. [30].

Отже, необхідно зазначити , що навчально-методична робота в інституті у 60-ті – 90-ті рр. ХХ ст. була важливою ланкою діяльності професорсько-викладацького складу навчального закладу. Навчально-виховний процес забезпечували кваліфіковані викладачі, що займалися розробкою комплексних методичних матеріалів та навчальних посібників, що ставали підґрунтям для гарного забезпечення навчання студентів. Важливим також є і той факт, що у інституті були створені спеціальні методичні комісії, які слідкували за якістю освіти та викладенням навчального матеріалу. Контроль здійснювався декількома способами: шляхом обговорення лекцій на кафедрах, взаємовідвідування та стенографування лекцій та ін. Усе це дозволило створити якісні умови для підготовки майбутніх професіоналів культурологічно-мистецької та бібліотечно - бібліографічної роботи.

1.2. Розробка комплексних наукових тем, підготовка підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів.

З моменту реорганізації колишнього бібліотечного інституту в багатопрофільний інститут культури одним з головних завдань, яке мав у найшвидший термін вирішити викладацький склад, стало забезпечення навчального процесу якісними підручниками, навчальними посібниками, фондovими лекціями, методичними матеріалами з питань бібліотечної і клубної справи, вивчення і узагальнення кращого досвіду роботи культурно-освітніх закладів і установ, перш за все Харківської області і в цілому України.

З цією метою створювалися спеціальні авторські колективи у складі найбільш досвідчених фахівців, що вели як наукові розробки в рамках затверджених комплексних тем наукових досліджень, так і максимально реалізовували досягнення науки у створенні сучасних навчально-методичних матеріалів, їх впровадженні в навчальному процесі. Так, авторський колектив у складі викладачів спеціальних кафедр факультету культурно-освітньої роботи та кафедри марксизму-ленінізму у 1964р. приступив до розробки комплексної теми « Роль культурно-освітніх закладів у стиранні істотних відмінностей між розумовою і фізичною працею» [4, арк.105-106] Дослідження ґрунтувалося перш за все на вивченні і узагальненні передового досвіду роботи будинків і палаців культури міста Харкова та області. Крім того, викладачі кафедри культурно-освітньої роботи розробляли й інші наукові теми: « Традиції і новаторство в культурно-освітній роботі», «Науково-атеїстична робота клубних закладів Української РСР» [4, арк. 106]

Спеціальні кафедри бібліотечного факультету також вели розробку декількох комплексних тем наукових досліджень : «Вивчення читачів та керівництво читанням молоді в бібліотеках УРСР», «Молодь і книга» та ін. [4, арк.106; 9, арк.108]

Дослідження цих проблем передбачало не тільки аналіз набутого досвіду клубними та бібліотечними установами, але й розробку і постановку

нових експериментів в науковій роботі, яка мала на меті активне втручання інституту в роботу культурно-освітніх закладів та бібліотек на рівні міста, області та республіки, була направлена на покращання роботи цих установ по основам комуністичного виховання трудящих.

З започаткуванням нових напрямів наукової діяльності розпочалася підготовка викладачами як спеціальних, так і загальноінститутських кафедр монографій, підручників і навчальних посібників. Так, зокрема, уже у 1965/1966 навчальному році викладачі спеціальних кафедр бібліотечного факультету І.Я. Каганов та С.Й. Петров розпочали підготовку навчального посібника « Історія книги на Україні», Є.П. Тамм, О.С. Сокольський і В.М. Туров працюють над навчальним посібником «Бібліотечні фонди і каталоги», А.П. Витяжков готує навчальний посібник «Завдання, принципи і організація радянської бібліографії», І.І. Корнейчик – «Краєзнавча бібліографія на Україні». Готується і фундаментальна колективна робота, присвячена історії бібліотечної справи в УРСР. [4, арк.112] Провідні фахівці кафедри культурно-освітньої роботи Г. Чернявський, А. Виноградов, С. Піналов плідно працюють над створенням першого в СРСР підручника з історії культурно-освітньої роботи. [5, арк. 112; 8, арк.92-93]

В наступні роки тематика досліджень дещо розширюється, успішно вивчаються проблеми розвитку української бібліографії (І.І. Корнейчик); історії радянського театру (В.К. Айзенштадт); історії книги (Т.О. Скрипник); хорової діяльності як масової форми естетичного виховання трудящих. [8, арк.92-93; 9, арк.108]

Крім того, провідними науковцями інституту, перш за все Г.Й. Чернявським, Е.Л. Лортикяном були підготовлені монографії, підручники та навчальні посібники з окремих проблем всесвітньої історії, історії народного господарства СРСР та України. [33, с.13-23; 34, с. 47-98, с. 190-196]

Підсумком наукової діяльності колективу інституту культури у перші десять років його існування стало видання цілого ряду монографій, підручників, навчальних посібників, найбільш значущими з них були :

монографії Чернявського Г.Й. «Борьба БКП против врангелевского заговора», «Рабочее движение в Болгарии в период частичной стабилизации капитализма», Тараманова Д.Д. «Види бібліографії суспільно-політичної літератури», Корнейчика І.І. «Українські революційні демократи і бібліографія», «Історія української бібліографії. Дожовтневий період.», Палкіна В.С. «Вокал у самодіяльному хорі», Польського І.С. «Про використання традицій колядної обрядності у створенні нових обрядів», Єщенко Ф.О. «Південноросійський союз робітників», Скибневського О.Б., О.З. Сукстанської «Клубна режисюра», Айзенштадта В.К. «Режесюра и организация массовых зрелищ», «Русская советская историческая драматургия» Ч.1-1917-1929гг., «Русская советская историческая драматургия» Ч.2-1930-1945гг., колективу авторів «История библиотечного дела в Украине 1917-1932гг.», «Предметизация творів друку і предметний каталог» під редакцією Є.П. Тамма, Гальперіна І.Н. і Лортикяна Е.Л. «Господарське керівництво і планування соціалістичної економіки», «Управління соціалістичним промисловим виробництвом» [4, арк.111] Зданий до друку навчальний посібник «Культурно-освітня робота в Росії до Великої Жовтневої соціалістичної революції» (ч.1), а його автори Чернявський Г.Й., Виноградов А.П., Піналов С.А.- успішно працюють над продовженням – «Історія культурно-освітньої роботи в СРСР» (ч.2 Радянський період); приступила до роботи над навчальним посібником Скрипник Т.О. «Історія книги», завершено роботу і здано до друку навчальний посібник з курсу історії театру «Російська радянська історична драматургія» Айзенштадт В.К. [8, арк.92-93]

З середини 70-х рр. до набуття Україною незалежності у 1991р. значно розширився спектр наукових досліджень, які здійснювалися викладачами ХДІК, зросла кількість підготовлених та виданих підручників, навчальних посібників. Та все ж, до середини 80-х рр., початку так званої «перебудови», їх переважна більшість була підпорядкована вирішенню завдань, які висувала пануюча компартійна система перед суспільними науками

пропаганда та утвердження у свідомості радянських людей комуністичної ідеології, дослідження усіх суспільно-політичних явищ і процесів з позицій «єдино правильного» вчення марксизму-ленінізму про закономірності розвитку природи, людини і суспільства. Але, незважаючи на ідеологічний диктат, відсутність плюралізму у виборі методології наукових досліджень, науковці ХДІК зробили суттєвий внесок у дослідження конкретних, спеціальних питань книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства, мистецтвознавства, вітчизняної та світової історії, історії культури, формування та розвитку мережі культурно-освітніх закладів СРСР та України, форм і методів їх діяльності. Серед видань, які з'явилися того часу, насамперед слід вказати роботи: «Бібліотечні каталоги», ч. 2, «Бібліографія технічної літератури», «Хорові твори крупної форми радянських композиторів» та ін. [12, арк. 101]

Бурхливі суспільно-політичні події в СРСР і Україні другої половини 1980-х – поч. 1990-х рр. остаточне вивільнення суспільних наук від функції «служанки» радянського режиму початок перебудови вищої школи і освіти відкрили перед науково-педагогічними працівниками інституту нові можливості. Тепер увага науковців зосереджується на відтворенні справжньої історії України, заповненні її «білих плям», очищенню від псевдо ідеологічних міфів, всебічному вивченню культурного надбання народів України. Мистецтвознавчо-культурологічне спрямування значної частини наукових робіт було обумовлене і відкриттям нових спеціальностей і спеціалізацій, за якими розпочалася підготовка фахівців.

Серед десятків монографій, підручників і навчальних посібників, які вийшли друком у період з середини 1970-х до 1991р., слід відзначити : монографічні дослідження Лортикяна Е.Л.: «Історія народного господарства УРСР»(окремі розділи), «Участие профсоюзов в управлении производством», «Становление системы планирования народного хозяйства В УССР (1917-1932гг.)», Чернявського Г.Й. «Советская общественность и революционное движение в Болгарии», « Формирование марксистско-ленинской концепции

истории Болгарии», І.О. Вовченко, О.П. Довгополої, Н.Ф. Королевич та ін. «Українська радянська бібліографія», колективне видання «Бібліографічні посібники УССР. 1976-1980», «Державний ретроспективний бібліографічний покажчик», Дяченка М.В. «Наступність у розвитку культури і культурний прогрес», Карачинська Є.Т. , Удалова В.К. «Предметизація творів друку. Предметний каталог», Анучиної Л.В., Іщенко Б.П. «Общие основы культурно-просветительной педагогики», Анучиної Л.В. Шейка В.М., Дяченка М.В. «Субъект культурно-исторического процесса», Проценко В.І. «Теория музыки в фольклористике», Зборовця І.В. «Російська радянська історико-революційна драматургія 70-80-х рр.», колективу авторів «Організація і методика бібліографічної роботи в бібліотеці», Шейка В.М., Згурського Г.В. «Історія української художньої культури», під ред. Шейка В.М., Раковського Х.В. «Сучасні інформаційні технології у відродженні української культури», Колногузенка Б.М. «Традиції українського народного танцю», колективу авторів «Организация и методика библиографической работы в библиотеке», та ін.

Ще одним важливим, кропітким, і як з'ясувалося, досить складним для викладачів ХДК напрямом наукової діяльності, принаймні у перші роки становлення навчального закладу як інституту культури, стало забезпечення навчального процесу так необхідною студентам навчально-методичною літературою : програмами курсів, методичними розробками, конспектами лекцій, планами семінарських занять. Про значну увагу з боку ректорату до цієї відповідальної ланки роботи професорсько-викладацького складу свідчить щорічний детальний і принциповий її аналіз керівництвом вузу, визначення найбільш слабких місць і невідкладних завдань по покращанню навчально-методичного забезпечення. Не випадково у щорічних звітах про діяльність інституту у відповідному навчальному році цей напрям роботи викладачів ХДК знайшов досить детальне висвітлення. [4;5;6;7;8;9, та ін.]

Так, уже у 1964/65 навчальному році викладачами було підготовлено і надруковано 17 посібників, лекцій та інших методичних матеріалів. Зокрема

кафедра культурно-освітньої роботи опублікувала або здала до друку 4 методичні роботи, серед яких конспект лекцій Чернявського Г.Й. і Піналова С.О. « Політико-освітня робота в період розгортання соціалістичної індустріалізації і підготовки суцільної колективізації сільського господарства (1926-1929)» з курсу «Історія культурно-освітньої роботи в СРСР», конспект лекцій Чернявського Г.Й. « Культурно-освітня робота народних музеїв» з курсу «Основи краєзнавства» [4, арк. 109; 33, с. 14]*

Викладачами кафедри марксизму-ленінізму Гальперінім І.Н. та Лортікіяном Е.Л. було підготовлено декілька конспектів лекцій з метою більш детального висвітлення окремих питань політичної економії соціалізму : «Управління соціалістичним промисловим виробництвом», «Управління соціалістичним суспільним виробництвом», « Форми і методи планування народного господарства» [4, арк. 111; 34, арк. 190-196]

Однак в цілому ситуація з забезпеченням студентів навчальними посібниками та методичними матеріалами у наступному 1965/66 навчальному році не покращилася.

*У «Звіті про роботу ХДК за 1964/1965 навчальний рік допущена неточність: там зазначено, що Г.Й. Чернявським в цей період виданий методичний посібник «Робота народних музеїв по збиранню матеріалів», хоча цей конспект лекцій вийшов друком роком раніше, у 1963 році.

На жаль, і в подальших звітах подекуди зустрічаються неточності у визначенні дат виходу робіт та захисту дисертацій, їх назв, характеру видання, тому для уточнення використовувалися відповідні бібліографічні покажчики, монографії, а , головне, «Друковані праці викладачів Харківської державної академії культури» ч.1, 2.

Особливу тривогу викликало вкрай недостатнє забезпечення посібниками з нових спеціалізацій як на культурно-освітньому так і на бібліотечному факультетах. Ще гірший стан був із забезпеченням фахових дисциплін програмами. Так, на бібліотечному факультеті відсутні програми з 17 дисциплін; на факультеті культурно-освітньої роботи не було програм з 23 дисциплін. [5, арк.110]. Усе це було пов'язано перш за все з тим, що переважну більшість співробітників цих кафедр складали випускники консерваторій зі стажем, що не перевищував п'ять років. Тому в окремих випадках викладачі інституту користувалися програмами з фахових дисциплін, підготованими Московським або Ленінградським інститутами культури.

Завдання працівників інституту полягало у тому, щоб до кінця 1966 року кафедри закінчили розпочату роботу по створенню проектів програм, а також доробці діючих програм з спеціальних дисциплін обох факультетів. З цією метою завідуючим кафедрами було необхідно до початку другого семестру 1965/1966 навчального року створити і поновити авторські колективи по підготовці програм, чітко календаризувати цю роботу відповідно з інструктивним листом Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР за № 11-87 від 26 лист.1965р. [5, арк.111].

Згідно плану наукової роботи в інституті ведеться підготовка 54 підручників, навчальних посібників, методичних розробок на допомогу самостійній роботі студентів. [5, арк.112]

У 1966-1967 навч. році друк навчально-методичних матеріалів було припинено згідно наказу Комітету по друку при Раді Міністрів СРСР. Та у наступному році інститут знову отримав право самостійно видавати наукові збірники, конспекти лекцій, навчальні посібники, підручники. [6, арк.124]

З цього часу підготовка і видання навчально-методичної літератури значно прискорилося, світ побачили : лекції Чернявського Г.Й., Піналова С.О. « Внешкольное образование в России в пореформенный период (1861-1895) Вып.1,2» для студентів з курсу « Історія культурно-освітньої роботи в

СРСР», Вовченка І.О. методичні вказівки до контрольної роботи з курсу «Бібліографія художньої літератури», «бібліографія Великобританії» лекція з курсу «Загальна зарубіжна бібліографія», Кошачевського С.С. «Методика занять з мовної постановки голосу», та багато ін. [33, с. 13-16; 34, с.46, с. 55]

Не випадково у «Звіті про роботу Харківського інституту культури за 1969/70 навч. рік» уже відзначені досягнення кафедр у виданні навчальної літератури [9, арк. стр.110-111]

1970-ті – 80-ті рр. стали часом, коли викладачам як спеціальних, так і загальноінститутських кафедр вдалося в цілому забезпечити навчальний процес програмами, планами семінарських занять, іншою методичною літературою, так необхідною студентам. Про успіхи професорсько-викладацького складу по створенню навчально-методичної літератури неодноразово зазначається у звітах про роботу Харківського державного інституту культури 70-х – 80-х рр. [10-27]

Так, серед сотень навчально-методичних матеріалів , які вийшли друком у цей період , слід виділити : методичні вказівки Вовченко І.О., Шматової С.Є. « Бібліографія. Загальний курс. Робоча програма», Вовченко І.О. методичні вказівки до контрольної роботи « Бібліографічні розвідки по художній літературі і літературознавству», Дяченка М.В., Гаряєва В.В., Левченко Є.В. та ін. « Плани семінарських занять і методичні вказівки з курсу діалектичного матеріалізму і історичного матеріалізму», « Методичні вказівки до вивчення теми «Закон отрицания отрицания»», Дяченка М.В., Канєвського В.Р. «Тематика контрольних і курсових робіт з курсу «Клубознавство»», Зінченка В.В., Чернявського Г. Й. « Джерелознавство як спеціальна історична дисципліна», Шейко В.М. «Історія української художньої культури» програми методичні вказівки, Каністратенко М.М., Зінченко В.В., Фрадкін В.З. «Історія РСР. Робоча програма», Кузьменко Л.О. «Спец-інструмент (баян)», та ін. [34, с. 46, 92-94, 113-114]

У кінці 80-х – поч.90-х рр. у зв'язку з введенням нових спеціальностей і спеціалізацій знову настала проблема їх навчально-методичного

забезпечення, і першими такими виданнями стали : 2 збірки контрольних завдань і планів семінарських занять для студентів 2 і 3 курсів створених колективом авторів, Дяченко М.В., Мамалуй Г.Я., Лойко К.М. та ін. «Філософія. Плани семінарських занять і методичні вказівки до них», колектив авторів спеціальних і загальних кафедр «Збірник контрольних занять для студентів заочного відділення бібліотечного факультету», Інганаєвої В.О. «Методика пропаганди технічної літератури», Колногузенка Б.М. програма з курсу «Танець у спектаклі», та 8 методичних вказівок до вивчення народно-сценічного танцю, Айзенштадта В.К. Кулішенко А.І. «Історія театру», Гулеско І.І. «Методика викладання директентсько-хорових дисциплін», Калачова Ю.Т. «Інструментознавство» та багато ін. [35, с.92-94 110,118,7,64] Були надруковані також нові програми курсів «Російська радянська дитяча література», «Бібліотечні фонди» [25, арк.10-11] «Сценічна мова», «Сценічний рух», «Історія українського театру» [25, арк.11].

Також основна увага наукових досліджень приділялася відтворенню справжньої історії України, заповненню її білих плям, очищенню від псевдо ідеологічних міфів, дослідженню і відновленню народної основи культури, обґрунтуванню культури України як елемента загальнокультурного світового процесу. Це було пов'язано перш за все з тим, що наукова діяльність інституту, як і завжди, визначалася в контексті тих питань, що відбувалися у державі – розпад Радянського Союзу та набуття Україною статусу незалежної держави.

Для колективу Харківського державного інституту культури 1991р. характеризувався тим, що вся увага була спрямована на вирішення завдань, які обумовлювалися Декларацією про незалежність України і побудовою незалежної та суверенної держави, Законом про мови і Законом про освіту.

Отже мусили змінитися навчальні плани, бути переглянуті напрямки науково - дослідницької діяльності, бо питання, дослідженням яких займалися в минулі роки, стали неактуальними для розвитку самостійного наукового шляху інституту. Позитивним було те, що наукова діяльність вже

мала на меті, перш за все, не виховання соціалістичного суспільства та класу трудящих, а починала дослідження проблем, які сприяли відновленню національної історії та висвітленню безпосередньо тих питань, що цікавили дослідників. Але, разом з тим, не можна говорити, що науково-дослідницька діяльність інституту тепер не мала зовсім пропагандистського характеру, навпаки на початку 90-х рр. дуже швидкими темпами потрібно було перелаштувати свідомість українців, навчити цінувати свою культуру не у складі СРСР, а як самостійної держави.

Новими за змістом були розробки по курсу «Історія художньої культури» (автор Згурський Г.В.) «Історія української художньої культури» (Згурський Г.В., Шейко В.М.) «Хореографічна культура режисера» (Колногузенко Б.М.) «Історія бібліотечної справи за кордоном» (Самойленко Т.П.) [28]

Як бачимо, навчально – наукова діяльність викладачів ХДІК у 60-початку 90-х рр. ХХ ст. дозволила вирішити одне з найскладніших завдань на шляху подальшого розвитку і удосконалення підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної та культосвітньої галузі – забезпечення їх сучасними підручниками, навчальними посібниками, повними комплектами навчально-методичної документації практично за всіма навчальними дисциплінами, що стало можливим лише завдяки тісному зв'язку наукових досліджень з навчальною роботою. Не випадково, більшість наукових розробок у монографія, наукових статях, підготовлених викладачами ХДІК, в подальшому втілилися у їх навчально-методичній продукції.

1.3 Практика підготовка студентів ХДАК, державна атестація (1964-1991 рр.)

Практична підготовка, поряд з теоретичним навчанням, були і залишаються важливою складовою навчально-виховного процесу. Починаючи з 1963/64 навчального року Харківський державний інститут культури вперше організував випуск студентів факультету культурно-освітньої роботи за новими навчальними планами, які передбачали надання кваліфікації «Клубний працівник вищої кваліфікації», «Керівник художньої самодіяльності» (театральної, хорової і оркестру народних інструментів) та проходження виробничої практики у місцях майбутньої роботи за призначенням Міністерства культури УРСР на весь період п'ятого року навчання. Розподіл на практику за певними штатними посадами відбувалося в кінці четвертого курсу, серед них пропонувалися посади: інспекторів обласних управлінь культури, методистів обласних будинків народної творчості, директорів та художніх керівників районних будинків культури, викладачів клубної справи, режисури, хорознавства, народних інструментів культосвітніх училищ. [4, арк. 48].

Перебуваючи на виробничій практиці, студенти-п'ятикурсники паралельно готували та захищали (у відповідності до спеціалізації) дипломні роботи, спектаклі чи концерти. Для захисту дипломної роботи студент мав здійснити постановку багатоактної п'єси або три одноактові. Дипломні роботи приймалися комісіями, які створювались по місцю роботи кожного випускника. [4, арк.50].

Студенти факультету культурно-освітньої роботи проходили і навчальну і виробничу практику. Навчальна практика проводилася на другому курсі, була розсередженою, тобто передбачалася 1 година на тиждень для кожної академічної групи протягом усього навчального року. Виробнича практика проводилася з відривом від навчання на третьому та четвертому курсах. [9, арк. 70] Так, студенти, що навчалися на третьому курсі, були прикріплені до профспілкових палаців та будинків культури

міста Харкова, зокрема: ПК ХЕМЗ, БК залізничників, БК заводу «Світло шахтаря» та ін. За кожною базою практики закріплювалося 9-10 студентів. Одним із негативних моментів проходження такої практики був невдало підібраний для неї час, студенти викликалися з баз проходження практики на академічні заняття в інституті за своїми спеціалізаціями, це заважало деяким студентам вдало скласти практику. [4, арк.64]

Виробнича практика студентів четвертого курсу факультету культурно-освітньої роботи відрізнялася тим, що вони направлялися до кращих районних відділів та будинків культури Дніпропетровської, Черкаської, Харківської, Чернігівської, Кримської, Миколаївської, Сумської, Київської, Луганської, Одеської, Житомирської, Кіровоградської та Полтавської областей на вісім тижнів. Групи, що відправлялися на кожную з таких баз практики, були значно меншими, приблизно 2-3 особи. Програма практики передбачала такі основні завдання: організація студентами масово-політичної і культурно-освітньої роботи районних будинків культури, методична допомога клубним установам району, керівництво одним із колективів художньої самодіяльності, відповідно до спеціалізації студента. [7, арк. 73].

Викладачі бібліотечного факультету створили у 64/65 навальному році комісію у складі викладачів: Вовченко І.О., Красножон Є. М., Кумок Д.А. та Масленнікової В.Д., які за допомогою спеціальних кафедр склали нову програму проходження виробничої практики для студентів бібліотечного факультету. [4, арк. 48]

Студенти другого курсу проходили виробничу практику в масових та профспілкових бібліотеках міста Харкова, бригадами по 2-6 осіб на кожній базі практики. Відділення дитячих бібліотек направляло студентів до районних дитячих бібліотек м. Харкова. Основна увага в новій програмі проходження виробничої практики приділяла питанням організації алфавітного каталогу в дитячих бібліотеках, індивідуальній та масовій роботі

з читачами молодшого віку та довідково-бібліографічній роботі. [4, арк. 58,63].

Студенти третього курсу проходили практику в наукових, обласних та районних бібліотеках Вінницької, Ворошиловської, Закарпатської, Львівської, Одеської, Полтавської, Сумської, Харківської, Черкаської, Чернігівської та Хмельницької областей. В основу цієї практики була покладена програма 1963/64 н. р., що мала ряд завдань: з бібліотекознавства – індивідуальна робота з читачем, масова пропаганда книги, методична та інспекторська робота; бібліографії – складання рекомендаційних та інформаційних посібників, пропаганда бібліографічних знань; з бібліотечних фондів – організація та комплектування бібліотечних фондів. Відділення дитячих бібліотек направляло студентів в обласні та районні бібліотеки України. В ході практики студенти повинні були скласти методичні листи у відповідності з планами бібліотек. Слід зазначити, що якість складених студентів методичних листів була настільки високою, що майже всі вони використовувалися обласними бібліотеками та розповсюджувалися по обласних, а деякі навіть по республіканських бібліотеках. [4, арк.58,63,67]. Студенти ж четвертого курсу виконували в основному методичну та інспекторську роботу. [7, арк. 83].

У 1965/ 66 н. році для третього курсу відділення дитячих бібліотек була створена нова програма практичної підготовки, завдання дещо змінилися, студенти повинні були проводити: індивідуальне керівництво читанням та масову роботу з читачами середнього і старшого віку, складати бібліографічні посібники для читання молодшого шкільного віку, проводити довідково-бібліографічну роботу з читачами середнього і старшого віку, займатися організацією систематичного каталогу, вивченням книжкових фондів, тощо. [5, арк. 48].

Своя специфіка при проходженні практики була і у студентів відділення масових та наукових бібліотек, де основними завданнями на другому курсі практики були: індивідуальна робота з читачем та робота по

складанню планів читання, а на третьому - проведення читацьких конференцій або усних тематичних вечорів. Виробнича практика студентів, що навчалися на відділенні книгознавства, дещо відрізнялася, студенти направлялися до книжкових магазинів та районні бібліотеки міста Харкова або до бібліотеки власне інституту культури. [6, арк.40,47]. З 1969/70 навчального року вперше практика студентів третього та четвертого курсу відділення книгознавства стала виїзною, студенти працювали в кращих книжкових магазинах та обласних книготоргах Одеської, Київської, Львівської, Дніпропетровської областей. [9, арк. 63]

Починаючи з 70-х рр. ХХ ст. новим в навчальній роботі інституту культури було введення захисту дипломних робіт на бібліотечному факультеті. Нові навчальні плани передбачали написання та захист дипломної роботи замість складання державних іспитів. Так, у березні 1972 року кафедрою книгознавства була розроблена тематика дипломних робіт. Таким чином, студенти мали змогу обрати тему дипломної роботи ще на третьому курсі, до від'їзду на виробничу практику. Отже дипломні роботи захищали всі студенти, які отримували кваліфікацію «книгознавець-бібліограф». [17,арк.12] Для проведення захисту дипломних робіт була сформована комісія, головою якої було призначено доцента Харківського державного університету М. М. Копаніца. До складу комісії увійшли: декан бібліотечного факультету доцент Витяжков В. Т., доценти Мірошников І.Я та Скрипник Т. А, старший викладач Комісаренко Т. П. Дипломні роботи випускників факультету КОР захищалися, як і раніше, на базі відповідного колективу художньої самодіяльності за профілем їх спеціалізації. [12, арк. 64,65, 67] Також, новим у 1972/73 навчальному році було те, що навчальна практика уперше вводилася і на факультеті культурно-освітньої роботи. [12, арк.77]

Варто зазначити, що керівники практикою від бібліотек були однакостайні в високій оцінці рівня як теоретичних знань, так і практичних

навичок студентів ХДІК, на відміну від студентів Київського інституту, а тим паче, Миколаївського та Рівненського філіалів ХДІК. [15, арк.55]

На початку 80-х рр. в Харківському державному інституті культури було видано дві нові програми проходження практики. Базами практики були відібрані сто тридцять шість бібліотек України, а практика студентів факультету КОР як і раніше проводилася на базі кращих Палаців і Будинків культури, самодіяльних колективів міста Харкова та обласних центрів України. [19, арк. 22]

З 1989 навчального року на кафедрі КОР відбувається перехід до розгалуженої практики на базі кращих палаців та будинків культури м. Харкова [27, арк.5] З відкриттям нових спеціальностей почалося впровадження і принципово нових практик. Так, у 1991 році була організована та проведена археологічна практика студентів відкритого у 1989 навчальному році музейного відділення. Студенти проходили практику разом зі з студентами Белгородського педагогічного інституту. Студенти ж другого курсу проходили архівну практику у обласному архіві міста Харкова. [29] У 1992 р. для студентів музезнавчого відділення була також організована музейно-екскурсійна практика по містам України. Були також започатковані профільні практики і за новими спеціальностями «Культурологія», «Соціальна педагогіка». [30].

Підготовка та проведення практики в інституті – одна з головних складових навчально-виховного процесу. Студенти проходили практику на всіх курсах навчання, що дозволило їм краще засвоїти практичний матеріал, та оволодіти практичними навичками роботи відповідно до спеціалізації за якою вони проходили навчання. Разом з тим саме практична підготовка на факультеті КОР майже завжди поєднувалася із захистом дипломних робіт, що відбувався безпосередньо на базі практики спеціальними комісіями у складі якої був керівник практики від інституту. Це давало змогу студентам краще підготуватися до практичної роботи, краще усвідомити поставлені перед ними завдання та відповідально віднестися до проведеної роботи.

Розділ 2. Основні напрями наукової діяльності ХДІК у 1964 - 1991 рр.

1.1. Підготовка дисертаційних досліджень викладачами ХДІК (1964–1991 рр.)

З середини 50-х рр. ХХ ст. у Харківському державному бібліотечному інституті почалися докорінні зміни, пов'язані з започаткуванням підготовки фахівців за новою для України спеціальністю – «культурно-освітня робота». Подібне розширення профілю інституту було зумовлене зростаючою потребою комуністичного режиму в значній армії професійних пропагандистів пануючої ідеології через існуючу розгалужену мережу закладів культури клубного типу, численні самодіяльні народні колективи. Перші масові випуски культосвітніх працівників-керівників самодіяльних театральних, хорових, інструментальних колективів, створення відповідних спеціальних кафедр і самостійного факультету культурно-освітньої роботи привели до чергової реорганізації інституту. У відповідності з дозволом Ради Міністрів СРСР Рада Міністрів Української РСР прийняла постанову від 14 листопада 1964 р. № 1153 про реорганізацію Харківського державного бібліотечного інституту у Харківський державний інститут культури [37, арк.1].

На момент реорганізації інституту навчально-виховний процес забезпечувався 14-ма кафедрами, на яких працювало 119 штатних викладачів. Це кафедри:

1. Марксизму-ленінізму – 9 штатних викладачів (7 кандидатів наук, доцентів);
2. Історії – 5 штатних викладачів (4 кандидати наук, доценти);
3. Літератури – 8 штатних викладачів (5 кандидатів наук, доцентів);
4. Бібліотекознавства – 10 штатних викладачів (3 кандидати наук, доценти);
5. Бібліотечних фондів і каталогів – 5 штатних викладачів;
6. Бібліографії – 10 штатних викладачів (3 кандидати наук, доценти);
7. Дитячої літератури та бібліотечної роботи з дітьми – 5 штатних викладачів (1 кандидат наук, доцент).

8. Культурно-освітньої роботи – 11 штатних викладачів (4 кандидати наук, доценти);
9. Теорії музики та фортепіано – 11 штатних викладачів;
10. Хорового диригування – 12 штатних викладачів (1 доцент);
11. Народних інструментів – 8 штатних викладачів;
12. Режисури – 10 штатних викладачів (3 кандидати наук, доценти);
13. Іноземних мов – 8 штатних викладачів (1 кандидат наук, доцент);
14. Фізичного виховання – 4 штатних викладачі [4, арк.15].

Тобто, із 119 штатних викладачів тільки 32 мали наукові ступені кандидата наук та/чи вчені звання доцента. До того ж на 5-ти загально - наукових кафедрах працювало 17 із 32, тобто понад 50% усіх викладачів інституту із науковими ступенями чи вченими званнями, а на усіх спеціальних кафедрах із 85 викладачів тільки 15 мали наукові ступені і вчені звання. У найгіршому становищі знаходився факультет культурно-освітньої роботи, де із 52 викладачів тільки 8 (15%) мали наукові ступені і вчені звання, а з 5-ти спеціальних кафедр факультету на двох – теорії музики і фортепіано, народних інструментів не було жодного кандидата наук чи доцента.

Загальний науковий ценз викладацького складу інституту становив усього 27%.

Зрозуміло, що подальший розвиток ХДК як вищого навчального закладу потребував кардинальних змін у підході до наукової роботи викладачів вузу, висуваючи на перший план підготовку та захист кандидатських і докторських дисертацій. Однак відсутність власної аспірантури, неможливість пошукувачів складати кандидатські іспити у своєму інституті суттєво гальмували цей процес. І тут керівництво ХДК намагалось максимально використовувати можливості навчання викладачів і випускників інституту в аспірантурі провідних профільних вищих навчальних закладів, переважно Московському державному інституті культури. За самими попередніми даними за період з 1964 по 1991 рр.

завдяки навчанню в аспірантурі МДІК майже 30 викладачів інституту підготували і успішно захистили кандидатські дисертації. Підготовка фахівців вищої кваліфікації для ХДІК здійснювалася також в аспірантурах Київського державного інституту культури, Харківського державного університету ім. О. М. Горького, інститутів АН УРСР та СРСР.

У 1964 р. у ХДІК почав видаватися республіканський міжвідомчий науково-методичний збірник «Бібліотекознавство і бібліографія», відповідальними редакторами якого були М. С. Демченко (до 1972 р.), а потім Є. П. Тамм. Протягом майже 30 років це був єдиний в Україні фаховий збірник, на сторінках якого публікувалися статі з актуальних проблем книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, бібліотечної освіти. Усього вийшло друком 32 випуски збірника [52, с.15]. Видавався в інституті і збірник «Культурно-освітня робота» [4, арк.175]. На сторінках збірників викладачі тепер могли без ніяких перешкод розміщувати статі з результатами своїх наукових досліджень, що прискорювало процес підготовки і захисту дисертацій. Щоправда, принаймні у перші роки виходу збірок, викладачі ХДІК недостатньо використовували їх можливості для оприлюднення власних результатів досліджень. Так, зокрема, у «Звіті про роботу ХДІК у 1966–67 навчальному році» зазначалося, що у 3-5-му випусках «Бібліотекознавства і бібліографії» лише три дисертанти опублікували по одній статті [6, арк. 126].

Постійний контроль з боку ректорату за процесом підготовки викладачами дисертаційних досліджень, зорієнтованість самих викладачів на втілення своїх наукових здобутків у вигляді як наукових публікацій, так і кандидатських та докторських дисертацій, уже у перше десятиріччя існування вузу у новій якості – інституту культури, принесли певні результати. За період з 1964 по 1974 роки викладачами, аспірантами ХДІК було захищено 22 дисертації, із них 2 докторські і 20 кандидатських. У 1969 р. зав. кафедри культурно-освітньої роботи Г.Й.Чернявський захистив докторську дисертацію «Рабочее движение в Болгарии в период временной,

частичной и относительной стабилизации капитализма» (1925–1929 гг.) [3, арк. 16], а у 1973 р. зав. кафедри режисури В. К. Айзенштадт захистив докторську дисертацію «Русская советская историческая драматургия», й одержав науковий ступінь доктора мистецтвознавства [1, арк.40]. З появою перших в історії інституту власних докторів наук почалося формування двох нових напрямів наукових досліджень – болгаристики і історії та теорії мистецтв.

Що стосується захищених кандидатських дисертацій, то переважна їх більшість була спрямована на подальшу розробку проблем вітчизняного бібліотекознавства і бібліографознавства, книгознавства та видавничої справи, діяльності клубних установ, історії культури і культурно-освітньої роботи; дослідження суспільно-політичних процесів в СРСР і Україні.

Різним аспектам бібліотечно-бібліографічної та видавничої діяльності присвячені дисертації С. І. Волкової «Развитие и управление массовых библиотек РСФСР в годы второй пятилетки (1932–37)» (1968 р.); З. В. Гімальдінової «Становление и развитие сельских библиотек в Украине (1917–1959)» (1974 р.); Л. С. Іллічової «Библиографирование произведений основоположников марксизма-ленинизма и документов КПСС, в указателях историко-партийной тематики» (1968 р.); Д. А. Кумок «Система каталогов и картотек областных детских библиотек (на материалах Украинской ССР)» (1971 р.); Т. О. Скрипник «Коммунистическая партия – организатор издательского дела на Украине (1917–1920 г.г.)» (1969 р.); О. І. Коломійченко «Издание и распространение произведений основоположников марксизма-ленинизма на Украине (1917–1920 гг.)» (1966 р.) та ін.

Дослідження окремих аспектів культурного будівництва та культурно-освітньої роботи знайшло відображення у дисертаціях О. О. Мірошника «Деятельность политпросветучреждений по коммунистическому воспитанию трудящихся УССР (1926–1929 гг.)» (1966 р.); С. О. Піналова «Политико-просветительная работа Московской губернской комсомольской организации в восстановительный период (1921–1925 г.г.)» (1967 р.), В. М. Шейка

«Развитие системы государственного руководства культурным строительством (Из истории Наркомпроса РСФСР 1926–1932 г.г.)» (1972 р.); А. Ф. Воловика «Шляхи підвищення наочної пропаганди клубів» (1972 р.).

Різним аспектам філософії, політекономії, історії КПРС, літературознавства присвячувалися дисертації В. В. Гарєєва, І. Н. Гальперіна, М. О. Малиновського, Г. Я. Мамалуй, Л. М. Стеценко, Є. П. Тамма, С. Н. Трушевського, З.П. Школьнікової, В. П. Южакової.

Таким чином, на початок 1974/75 навчального року у ХДІК працювало 2 доктори наук, професори, 1 професор, 44 кандидати наук (із них 27 доцентів), і 3 доценти без наукового ступеня [14, арк. 1–7]. У порівнянні з 1964 р. їх кількість виросла у півтора рази (з 32 до 50), але за це десятиріччя значно збільшилася і кількість штатних викладачів – з 119 до 195, що привело навіть до незначного зниження загального наукового цензу професорсько-викладацького складу інституту – з 27% у 1964 р. до 25% у 1974 р. І тільки у наступні роки, з середини 1970-х до набуття Україною незалежності у 1991 р., відбулося не тільки значне зростання кількості штатних викладачів з науковими ступенями чи вченими званнями, але й суттєво розширився спектр наукових досліджень, було створене підґрунтя для подальшого формування власних наукових шкіл.

З 1975 по 1991 рр. викладачами ХДІК була захищена одна докторська дисертація (у 1985 р. завідувач кафедри економічної історії і теорії Е. Л. Лортікян захистив докторську дисертацію «Возникновение и пути формирования системы народно-хозяйственного планирования в СССР (1917–1932)» [2, арк. 78] та 73 кандидатські дисертації. Тематика дисертаційних досліджень була перш за все пов'язана з основними напрямками наукової діяльності як спеціальних, так і загальноінститутських кафедр. Викладачі спеціальних кафедр бібліотечно-факультету продовжили розробку проблем бібліотекознавства (В. А. Мільман «Становление советского библиотековедения как общественной науки (1917–1925 г.г.); Т. П. Самійленко «Сеть государственных массовых библиотек Украинской

СРСР. Основные направления развития (1959–1979 г.г.)»; бібліотечного обслуговування (О. М. Хропач «Проблемы библиотечного обслуживания промышленности региона (на материалах Украинской ССР)», Т. Х. Кім «Проблемы совершенствования массовой работы библиотек среди молодежи (на примере крупного города)», Н. П. Бура «Клубы по интересам и любительские объединения при библиотеках как формы пропаганды книги и руководства читателем»; вітчизняної та закордонної бібліотечної освіти (Є. А. Медведєва «Высшее библиотечное образование в СРСР: проблемы формирования профиля (история, современное состояние, перспективы)», Є. М. Тородова «Формування системи безперервної бібліотечної освіти в Народній Республіці Болгарії», та ін.

Суттєвим внеском у розробку нагальних проблем вітчизняного бібліографознавства стали кандидатські дисертації І. О. Вовченко «Становление советской библиографии в УССР (1917–1929)», Н. Ф. Колосової «Библиографические и типологические исследования технической книги Украинской ССР (1926–1932 гг.)», В. К. Удаловой «Отражение национального аспекта социальной жизни в библиотечно-библиографической классификации (на опыте внедрения ББК в библиотеках Украинской ССР)», С. С. Шматової «Становление и развитие советской рекомендательной библиографии по педагогике», І. М. Андрєєвої «Інтернаціональні тенденції у літературній бібліографії», Л. М. Білан «Удосконалення методики бібліографування історико-партійних мемуарів».

Проблемам комплектування бібліотечних фондів, удосконаленню системи каталогів були присвячені дисертаційні дослідження Н. М. Кушнарєнко «Координація комплектування фондів в условиях централизации сети государственных массовых библиотек», М. П. Васильченка «Современные проблемы комплектувания фондов детских библиотек», В. В. Сєдих «Каталоги и картотеки централизованной библиотечной системы: свойства, структура и пути совершенствования», Г. П. Терентєєвої «Унификация системы каталогов и картотек областных юношеских библиотек»,

В. О. Погорелової «Идеологическая направленность организация систематического каталога. Проблемы теории и практики». Підвищену цікавість серед фахівців викликала дисертація М. А. Низового «Становление и развитие советской статистики печати на Украине (1917–1936)». Усього ж в зазначений період викладачами випускових кафедр бібліотечного факультету було захищено 22 кандидатські дисертації.

Викладачі факультету культурно-освітньої роботи продовжили дослідження діяльності клубних установ в умовах радянського суспільства (А. В. Гладких «Взаимодействие клуба и комсомола в интернациональном воспитании молодежи», А. В. Донцов «Общественное мнение как средство воспитания общественного долга в клубных учреждениях», В. П. Крестьянов «Возрастание роли клубных учреждений Киргизии в коммунистическом воспитании трудящихся в период развитого социализма и строительства коммунизма», П. М. Курячий «Педагогічні умови вдосконалення роботи клубів по трудовому вихованню сільського населення», Ю. М. Нагорний «Наочність як засіб підвищення лекційної пропаганди в клубі», В. Ю. Тополєвський «Совершенствование системы повышения квалификации клубных работников как важное звено перестройки культурно-просветительной работы (на материалах Украинской ССР)», Т. В. Босенко «Совершенствование деятельности клубных объединений по патриотическому воспитанию участников»; окремі аспекти культурного життя СРСР та країн так званого «соціалістичного табору» (Л. В. Анучина «Сельская интеллигенция и ее роль в повышении культуры села развитого социалистического общества», В. П. Камишнікова «Совместная деятельность КПУ и общественных организация по интернациональному воспитанию трудящихся Украины (1926–1932 г.г.)», І. Ф. Плотніченко «Шляхи вдосконалення діяльності народних музеїв по вихованню підліткової молоді на революційних, бойових і трудових традиціях», М. П. Важинський «Свободное время молодежи ЧССР и проблемы его организации средствами

КПР», О. В. Кравченко «Югославо-советское сотрудничество в области культуры (1955–1985)» та ін.

Цікавими і важливими для майбутнього становлення вищої мистецької освіти в ХДАК стали дисертаційні дослідження в галузі музичного мистецтва Є. О. Бортник «Формирование и развитие домрового искусства на Украине в аспекте русско-украинских музыкальных связей», І. І. Гулеско «Хор в квантово-ораториальних произведениях Г. В. Свиридова: принципы хорового мышления», І. С. Польського «Колядные циклы на Украине и в Белоруссии – их преемственные связи с новой социалистической обрядностью», О. Г. Рощенко «Историко-социальные типы функционирования музыкально-культурного наследия в композиторском творчестве». Проблеми театрознавства та театрального мистецтва висвітлювалися у роботах (А. З. Житницького «Актуальные проблемы теории драматургии цирка: Драматургия коверной клоунады – генезис, эволюция, типология, композиционные приемы и современное состояние», А. І. Кулішенко «Харьковский театр Революции – Харьковский театр имени Ленинского комсомола в театральном процессе Украины 30-х годов», М. П. Линника «Музыка в классической драматургии: (К проблеме традиций и новаторства в украинском сценическом искусстве)»).

Значно розширилася тематика наукових досліджень, які здійснювалися фахівцями кафедр загальної історії, історії та теорії культури. Окрім традиційної для істориків інституту розробки окремих проблем вітчизняної історії, чому були присвячені кандидатські дисертації Г. В. Згурського, І. С. Плахтія, Г. Ф. Зубкова, І. К. Бойченко, з'являється ряд робіт з новітньої історії Болгарії, Великобританії, Іспанії, Франції (М. М. Каністратенко «Пропаганда идей марксизма-ленинизма в изданиях революционных организаций Болгарии (1926–1934 г.г.)», З. І. Алфьорова «Ультраправі організації Великобританії між двома світовими вікнами», А. А. Комшуков «Национально-революционная война испанского народа 1936–1939 г.г. и

советская общественность», В. В. Зінченко «Масові кампанії територіально-адміністративної реформи (1959–1969)».

Ряд дисертаційних досліджень присвячувалися проблемам літературознавства (роботи І. В. Зборовця, Л. С. Мітіної, Н. М. Сімейкіної, Л. Х. Танкієвої), мовознавства (роботи В. С. Синельникова та С. В. Частника), філософії (М. В. Дяченко, Є. В. Левченко, В. Г. Шадурський та ін., усього 9 кандидатських дисертацій); економічної історії та теорії (докторська дисертація Е. Л. Лортікяна, кандидатські роботи О. П. Соболевої, Л. Г. Шкодінної та ін., усього 6 робіт).

Як бачимо, переважна більшість дисертаційних досліджень за своєю тематикою була тісно пов'язана з навчальним процесом в інституті, тими фундаментальними чи спеціальними дисциплінами, які викладачі-науковці читали студентам. Ще одна цікава особливість наукової діяльності професорсько-викладацького складу ХДІК – це її українознавча спрямованість: 17 кандидатських дисертацій (майже 15% від загальної кількості захищених робіт у 1975–91 р.р.) були присвячені дослідженню історії і культури України.

На 01.09.1991 р. в інституті функціонували 23 кафедри, у штат яких входили:

1. Політології 7 осіб (5 канд., доц.);
2. Економічної історії і теорії 5 осіб (1 д-р н. проф., 4 канд. наук, доц.)
3. Філософії 10 (7 канд. наук, доц.).
4. Загальної історії 10 (1 д-р наук, проф., 8 канд. наук, доц..) та 2 сумісники
5. Літератури 8 (4 канд. наук, доц.).
6. Іноземних мов 13 (2 канд. наук, доц..).
7. Педагогіки і психології 7 (1 д-р проф., 2 канд. наук, доц.).
8. Фізичного виховання 11 (4 канд. наук, доц.).
9. Інформатики і ТИБР 10 (9 канд. наук, доц.).
- 10.Бібліотекознавства 12 (8 канд. наук, доц.).
- 11.Бібліотечних фондів і каталогів 11 (6 канд. наук, доц.).

12. Галузевого бібліографознавства 8 (1 проф., 4 канд. наук, доц.).
 13. Загального бібліографознавства і книгознавства 9 (1 проф., 4 канд. наук, доц.).
 14. Історії і теорії культури 13 (1 проф., 7 канд. наук, доц.).
 15. Режисури 12 (1 проф., 3 канд. наук, доц.).
 16. Хореографії (7 (1 канд. наук)).
 17. Культури дозвілля 11 (1 проф., 4 канд. наук, доц.) сумісники.
 18. Мовної майстерності 7 (1 д-р. наук, проф., 2 канд. наук, доц.).
 19. Народних інструментів 15 (4 доц.) + 3 сумісники.
 20. Духових інструментів 12 (1 проф., 2 канд. наук, доц.).
 21. Хорового диригування 10 (1 проф., 3 канд. наук, доц.).
 22. Українського народного співу і музичного фольклору 8 (2 канд. наук, доц.).
 23. Музикознавства 13 (1 канд. наук, доц.).
- [31].

Таким чином, у 1991/92 навч. році навчальний процес забезпечували 226 штатних викладачів, з них 107 мали наукові ступені і (чи) вчені звання, що становило 47% від загальної кількості викладачів. Як бачимо, наполеглива, систематична наукова робота викладачів, постійний (хоча інколи і не досить результативний) контроль з боку ректорату за процесом написання дисертаційних досліджень, навіть незважаючи на об'єктивні труднощі, про які вже йшлося раніше, принесли суттєві здобутки. Хоча загальна кількість кафедр значно зросла (з 14 до 23) усі вони в більшій чи меншій мірі були укомплектовані викладачами з науковими ступенями і вченими званнями, в той час як у 1964/65 навчальному році у складі 4-х кафедр не було жодного кандидата наук чи доцента.

Суттєво змінилася і забезпеченість науково-педагогічними кадрами вищої кваліфікації як суто спеціальних кафедр, так і кафедр, які одночасно виконували функції як випускових, так і загальноінститутських (з початком підготовки фахівців за новими спеціальностями «Менеджмент організацій», «Теорія та історія культури», «Музейна справа та охорона пам'яток історії і культури», «Соціальна педагогіка» до останніх стали відноситися кафедри

теорії та історії культури, загальної історії, економічної історії і теорії, педагогіки і психології). Тепер на 5-ти загальноінститутських кафедрах працюють 22 викладачі з науковими ступенями та вченими званнями (20% від загальної кількості науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації), а решта – 80%, 85 осіб – на спеціальних кафедрах. Особливо помітні (і важливі для забезпечення якості навчального процесу) зміни відбулися на факультеті культурно освітньої роботи, де кількість викладачів з науковими ступенями і вченими званнями уже становила 38% (проти 15% у 1964/65 навчальному році). Ця ж тенденція прослідковувалася і на суто мистецьких кафедрах, де науковий ценз становив уже 30%. Перш за все на кафедрах режисури, мовної майстерності, хорового диригування. [дод. 2]

Безумовним досягненням науковців інституту став і захист 3-х докторських дисертацій: Г. Й. Чернявським (1969 р.), В. К. Айзенштадтом (1973 р.), Е. Л. Лортікяном (1985 р.). У 1989 р. була направлена до докторантури Московського державного інституту культури один з провідних науковців факультету бібліотекознавства Н. М. Кушнарєнко, яка у 1993 р. там же захистила докторську дисертацію «Бібліотечне краєзнавство: теоретико-методологічний аспект» [36, с.19].

На початок 1991/1992 навчального року в ХГК працювало 4 доктори наук, 9 професорів, що у найближчі роки дозволило вирішити два кардинальні питання підготовки власних науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації – відкриття аспірантури за 6-ма спеціальностями (1994 р.) та докторантури за 3-ма спеціальностями (1995 р.), двох спеціалізованих вчених рад по захисту докторських і кандидатських дисертацій. [дод. 9]

2.2. Наукові конференції та діяльність студентського наукового товариства.

Важливим показником масштабності наукових досліджень, що проводилися викладачами інституту, залучення значної частини професорсько-викладацького складу до наукової роботи була участь у проведенні науково-теоретичних та науково-практичних конференцій різного рівня як на базі ХДІК, так і республіканського та всесоюзного масштабу. У цьому плані слід перш за все відзначити роль щорічних звітно-наукових конференцій викладачів інституту, які були започатковані ще до реорганізації в інститут культури (перша така конференція відбулася у 1956 році), і регулярно проводилася до кінця 80-х рр. У їх роботі брали участь викладачі як спеціальних кафедр бібліотечного факультету, культурно-освітньої роботи, так і загальноінститутських кафедр. Саме на таких наукових зібраннях уже відомі вчені-педагоги проводили апробацію своїх нових наукових розвідок, а молоді науковці мали можливість більш точно відзначити напрями своїх майбутніх наукових досліджень. Крім того, конференції сприяли й активізації навчально-методичної роботи, про значення якої у діяльності ХДІК йшлося у попередньому підрозділі. За підсумками проведених конференцій друкувалися збірки тез або матеріалів, що також було досить важливим для викладачів, враховуючи брак на той час фахових наукових періодичних видань як в Україні, так і в цілому в СРСР. [34;35]

Крім традиційних звітно-наукових конференцій на базі ХДІК було проведено ряд республіканських і міжобласних наукових конференцій, що стало свідченням безумовного визнання інституту у якості провідного наукового центру наукових розробок у галузі бібліотечної справи і культурно-освітньої роботи. Однією з перших конференцій такого рівня стала республіканська науково-практична конференція «Удосконалення підготовки культурно-освітніх кадрів В УРСР» проведена у 1975 році. Через деякий час, у 1979 році на базі ХДІК була проведена ще одна науково-

практична конференція « Місце і роль культурно-освітніх установ у комуністичному вихованні трудящих». У травні 1987 року з ініціативи Міністра культури УРСР у ХДІК відбулася республіканська науково-практична конференція « Удосконалення підготовки культурно-освітніх працівників без відриву від виробництва», у роботі якої взяли участь не тільки викладачі, а й студенти інституту. [25, арк. 16]

Питання теорії, методики і практики бібліотек і клубів знайшли відображенні у роботі міжобласної науково-практичної конференції працівників культурно-освітніх установ Одеської, Миколаївської, Херсонської та Кримської областей. Конференція відбулася в Одесі у 1965 році. Під час конференції працювало п'ять секцій: пропаганди політичних знань, виробничо-технічної пропаганди, науково-атеїстичної роботи, естетичного виховання та громадських засад у керівництві й організації культурно-освітньої роботи. Секціями керували працівники Харківського державного інституту культури – доценти Євсєєв О.І., Виноградов А.П., кандидат мистецтвознавства Айзенштадт В.К. і старший викладач Піналов С.О. Вони ж підготували основні доповіді, що були заслухані на конференції. Нерідко матеріали, заслухані та обговорені на конференціях, були настільки важливими та актуальними для розвитку діяльності культурно-освітніх установ та бібліотек, що заслугоували на опрацювання і видання у вигляді окремих збірників з актуальних питань бібліотечно-бібліографічної роботи. Загалом, підготовкою таких збірників займалися викладачі Харківського державного інституту культури разом з центральними науково-методичними кабінетами Міністерства культури УРСР, що виходили друком у видавництві Книжкової палати УРСР, яка, до речі, на той час знаходилася у Харкові. [4, арк.109-114]

Піднесення наукової роботи викладачів інституту у кінці 80-х- початку 90-х рр. ХХ ст. стало підґрунтям для проведення ряду нових наукових конференцій. Так, у 1989 році відбулася республіканська науково-теоретична конференція «Актуальні питання патріотичного і інтернаціонального

виховання засобами культури і мистецтва на сучасному етапі», у цьому ж році була проведена також науково-практична конференція «Жовтень, культура, перебудова», а у 1991 році важливою подією у становленні нового для ХДІК напрямку діяльності – підготовці фахівців музейної справи, став науково-методичний семінар «Методика комп'ютерного навчання студентів зі спеціальності «історик-музеєзнавець»». У цей час було започатковано і проведення тепер уже традиційних науково-теоретичних конференцій «Українська культура: історія і сучасність». У 1990 році відбулася перша така конференція, а у наступному, 1991 році, друга. Участь у роботі цих конференцій фундаторів культурологічної освіти і науки в Україні В.М. Шейка, Г.В. Згурського, О.В. Кравченка та інших провідних фахівців дали поштовх новим напрямкам історико - культурологічних досліджень.

Викладачі ХДІК брали активну участь і у Всесоюзних та республіканських наукових конференціях, які проводилися спорідненими навчальними закладами та науковими установами. Так, Н.П. Бура у 1984 році виступила з науковим повідомленням на П'ятій Всеукраїнській конференції аспірантів інститутів культури і мистецтв, яка проходила у м. Саратові (Росія); Л.М. Василенко взяла участь у роботі Другої Всеукраїнської Союзної науково-практичної конференції молодих вчених (Москва, 1990р.); Л.В. Анучина і Л.М. Білан стали учасниками конференції аспірантів інститутів культури, яка відбулася у 1975 році на базі Ленінградського державного інституту культури ім. Н.К. Крупської; Л.М. Білан виступила з доповіддю «структурно-функціональна модель анотації мемуарних джерел» на Четвертій Всесоюзній науково-теоретичній конференції вищих навчальних закладів і НДІ Мінкультури СРСР у м. Тбілісі. У різні часи викладачі ХДІК виїздили на наукові конференції до Києва, Кіровограда, Одеси, Барнаула. Кишенева та інших міст Радянського Союзу. [34,арк.7,8,15, 17,19,25,29,33,35-37,47 та ін.]

Однією з найважливіших та найголовніших форм роботи викладачів інституту є робота зі студентами в напрямку виховання нових молодих

дослідників, які займатимуться питаннями та проблемами, що будуть цікавими для суспільства та розвитку науки і мистецтва. Харківський державний інститут культури постійно проводив таку роботу, формував студентські наукові товариства зі здібних студентів, яким цікаво займатися науковими дослідженнями та творчо-виконавською діяльністю. Звісно, масштаби наукових досліджень студентів в порівнянні з науковою діяльністю професорсько-викладацького складу були набагато меншими, але все ж таки вагомими, бо саме з такої роботи починали свій шлях усі відомі в науці дослідники. Загалом робота студентського наукового товариства (СНТ) визначалася в контексті тих питань і проблем, за якими здійснювали свої наукові дослідження викладачі інституту, або пріоритетні для держави напрями досліджень визначалися рішеннями Міністерства культури та іншими нормативними документами СРСР, що стосувалися наукової діяльності, яка мала проводитися у вищих навчальних закладах.

У середині 60-х рр. у ХДІК діяло 11 студентських наукових гуртків, які охоплювали 230 осіб. Так, у цей період СНТ займалося в основному проблемами, в контексті яких повинна була виконуватись пропагандистська діяльність, вивчатися питання історії КПРС.

Наукові гуртки проводили роботу в таких головних напрямках:

1. Розробка теоретичних питань бібліотекознавства, бібліографії, культурно-освітньої роботи, вивчення різних проблем музичного і театрального мистецтва.
2. Вивчення і узагальнення практичного досвіду роботи бібліотек, клубів, музеїв та інших культурно-освітніх закладів.
3. Вивчення питань історії Комуністичної партії Радянського Союзу, історії СРСР, історії бібліотечної справи, культурно-освітньої роботи, мистецтвознавства.

Усіма студентськими науковими гуртками керували висококваліфіковані викладачі. [5, арк.131]

Наприкінці 60-х-поч. 70-хрр. ХХст. збільшується кількість наукових гуртків, їх налічується вже близько 16, а науковою діяльністю було охоплено близько 380 студентів. Таким чином, на той час, членом СНТ був кожен третій студент денної форми навчання.

Найактивнішими та найчисленнішими були такі гуртки:

1. Науковий гурток кафедри історії КІРС та політекономії – керівник доцент Лортикян Е.Л.
2. Науковий гурток кафедри історії – керівник доцент Павлюк М.С.
3. Науковий гурток кафедри культурно-освітньої роботи (КОР) – керівник Цимерінов Б.М.
4. Науковий гурток кафедри теорії музики – керівник старший викладач Березовська Д.М.
5. Науковий гурток кафедри режисури - керівник старший викладач Сукстанська О.З.
6. Науковий гурток кафедри бібліотекознавства – керівник Волкова С.І.

Робота здійснювалася загалом в таких напрямках:

1. Власна наукова робота в гуртках.
2. Участь у розробці комплексних наукових тем кафедр.
3. Проведення масових заходів по лінії СНТ із залученням усього студентства.

Радою СНТ керувала кандидат історичних наук, завідувач кафедри книгознавства Скрипник Т.О. [9, арк.112].

Результатом роботи СНТ були в основному конференції, проведені на базі інституту: загальноінститутські, секційні та засідання кафедр. Нерідко студенти ХДІК приймали участь у міжобласних, республіканських та всесоюзних конференціях, на яких кращі з них удостоювалися нагород або різного роду відзнак, що свідчило про досить високу підготовку та продуктивну роботу як наукових керівників, так і студентів, що приймали участь у конференціях. [дод. 10].

У процесі підготовки до огляду студентських наукових робіт у 1970 р. відбулося проведення I туру III Всесоюзного конкурсу робіт з проблем суспільних наук. У зв'язку з цим було проведено 12 студентських наукових конференцій різного рівня. На всіх кафедрах була розроблена тематика наукових доповідей, серед яких переважали теми, пов'язані з вивченням ленінської теоретичної спадщини: «Ленін про проблеми культурної спадщини» (науковий керівник Чернявський Г.Й.), «Ленінські заповіді бібліотекарям» (науковий керівник Беспалая Н.С.) та ін. [9, арк.114-115].

Особливістю роботи СНТ у 1970-71 навч. рр. було збагачення форм діяльності та масове залучення студентів до наукової діяльності, що виходила за межі тем, дослідженням яких займалися в гуртках. Одним із головних недоліків СНТ був недостатній зв'язок з гуртками інших вищих навчальних закладів міста Харкова. Це не давало змогу удосконалити роботу наукових гуртків шляхом обміну досвідом, інформацією, методиками навчання, наукових досліджень, що були притаманні діяльності студентів інших вищих навчальних закладів. [10, арк.93].

Найбільш активно працювали гуртки кафедр суспільних наук. Студенти ХДІК брали активну участь в розробці комплексних тем кафедри бібліографії, фондів і каталогів, бібліотекознавства, культурно-освітньої роботи. Активну участь в розробці наукових проблем приймали студенти кафедри філософії на тему : «В.І. Ленін і проблеми моралі», «Роль культурно-освітніх закладів у вихованні нової людини» [10, арк.92]

На особливу увагу заслуговували ті наукові інтереси студентів, що допомагали глибше оволодіти майбутньою спеціальністю та могли бути використаними в практичній роботі культурно-освітніх закладів.

У 70-х рр. в наукових гуртках інституту змінюються наукові керівники. Провідними по науковій діяльності залишаються такі кафедри :

1. Кафедра історії КПРС та політекономії – керівник доцент Ключарьов С.П.
2. Кафедра дитячої літератури та бібліотечної роботи з дітьми – керівник старший викладач Петриченко Т.Т.

3. Кафедра бібліографії – керівник доцент Корнейчик І.І.
4. Кафедра бібліотечних фондів і каталогів – керівник Кумок Д.А.
5. Кафедра КОР – керівник Плотніченко І.Ф.
6. Кафедра музикознавства – керівник Березовська Д.М.

По якості та кількості студентських наукових робіт на міській огляд студентських робіт інститут культури зайняв друге місце. [10, арк.112]

Починаючи з 1972-1973 навч. р. з'являються нові форми дослідницької діяльності – наукові семінари, що стосувалися актуальних проблем на загальних та деяких спеціальних кафедрах (фондів і каталогів, історії та ін.) Та основною формою роботи СНТ залишалися гуртки, система НДРС (науково-дослідницької роботи студентів), творчі секції, групи соціальних досліджень, гуртки по інтересам, наукові та теоретичні конференції, участь в міських, республіканських та всесоюзних конкурсах наукових студентських робіт. [13, арк. 98]

Загалом, основним напрямком діяльності СНТ до початку 90-х рр. були дослідження студентами комплексних проблем і задач, що були актуальними у попередні роки. Завдання ж викладачів полягало у стимуляції розвитку наукової ініціативи студентства, залучення їх до участі у дослідженні того чи іншого питання , вдосконаленні навичок студентства у проведенні дослідницької роботи. Як і раніше, інститут проводив діяльність, направлену на визначення кращих кафедр та викладачів, завдяки яким успішно розвивалися СНТ.

Так, наприкінці 80-х- поч. 90-х рр. кращими наставниками у організації НДРС були Вовченко І.О., Кушнарєнко Н.М., Озарчук Л.В., Гулеско І.І., Малиновський М.О., та ін. А кращими СНТ кафедр були визначені : кафедра галузевого бібліотекознавства, кафедра народних інструментів, кафедра хорового диригування , загального бібліотекознавства, фондів і каталогів. [25, арк.53]

Отже, підводячи підсумок варто зазначити, що Харківський державний інститут культури проводив постійну плідну наукову та творчо –

виконавську діяльність. Звісно, результати цієї діяльності з року в рік були не рівнозначними, бо залежали від різних факторів : роботи викладачів, студентів, наказів Міністерства освіти УРСР, що повинні були виконуватися інститутом, матеріально-технічною забезпеченістю. Варто зазначити, що найбільшим внеском у наукову діяльність інституту за вказаний період став захист трьох докторських дисертацій, з появою в інституті власних докторів наук почалося формування власних наукових шкіл, що є провідними до цього часу. Також були написані фундаментальні наукові праці, котрі не втратили своєї актуальності й досі. Безперечним мінусом, що був у науковій діяльності інституту у вказаний період, є той факт, що дуже довго теми наукових досліджень визначалися під пильним наглядом тодішньої влади та мали більш пропагандистський характер, і це тривало приблизно до середини 80-х рр.

Та незважаючи на всі труднощі розвитку гуманітарних досліджень за радянських часів вченим ХДІК вдалося досягти суттєвих здобутків в галузі розвитку бібліотечно-бібліографічної та інформаційно-документознавчої науки, розвитку культурологічних досліджень, що сприяло в подальшому формуванню низки наукових шкіл, які стали провідними в Україні та визнаними як європейською, так і світовою науковою спільнотою.

Розділ III. Перші доктори наук ХДІК.

3.1. Айзенштадт Валерій Ківович (1926 – 1999 рр.)

Валерій Ківович Айзенштадт, професор, доктор мистецтвознавства, член Спілки театральних діячів України, відомий український мистецтвознавець, театральний критик, дослідник теорії і історії драматургії, аматорського театру, загальних проблем театального мистецтва, педагог з великим досвідом роботи у вищих навчальних закладах культури, викладач історії театру, історії драми, естетики. [дод.3]

Народився він 11 червня 1926 року в м. Харкові у звичайній сім'ї робітників. Ніхто з його батьків не мав відношення до театру, або науки, та й сам Валерій Ківович міг і не бути відомим загалу у статусі професора мистецтвознавства. Закінчувати школу йому довелося в евакуації в Ташкенті, де він і записався на підготовчі курси, готуючись до вступу у вищий навчальний заклад, що був зовсім не театального профілю – Харківський інститут інженерів залізничного транспорту ім. С.М. Кірова, що знаходився в евакуації у Середній Азії, та доля визначила інакше. Валерій Ківович так і не став інженером- залізничником. [42, с.21]. У 1945 році він стає студентом Харківського театального інституту, факультету театрознавства, де у 1949 році отримав спеціальність «мистецтвознавець-театрознавець». Про плідне та старанне навчання свідчить те, що наприкінці сорокових років Валерій Ківович був сталінським стипендіатом, а також той факт, що при навчанні в інституті він працював у ньому ж завідувачем кабінету історії театру, а з 1949 року старшим методистом Харківського обласного будинку народної творчості. До речі, перша публікація Валерія Ківовича вийшла у 1949 році в газеті «Красное знамя» (Харків). Це була рецензія на гастрольний спектакль Центрального театру Радянської Армії. З того часу театральні рецензії досить регулярно друкувалися на сторінках преси, підписані « В. Айзенштадт» або псевдонімом «В. Ніколаєв», а об'єктами уваги були поважні театральні

колективи, молодіжні театри-студії, гастрольні спектаклі театральних гостей Харкова. [59]

З 1950 по 1952 рр. він навчався у вечірньому університеті марксизму-ленінізму, влаштувавшись по сумісництву, у 1950 році, старшим викладачем історії театру Харківського художнього інституту. З 1950 по 1955 р. викладав курс історії театру і театрального декоративного мистецтва у Харківському художньому інституті. З 1954 року працював викладачем – сумісником Харківського бібліотечного інституту на кафедрі культурно-освітньої роботи [1, арк. 22], а з 1959р. став штатним викладачем. Наведені дані свідчать про великий науковий та педагогічний потенціал Валерія Ківовича та неабияке бажання працювати у тій сфері діяльності, що цікавила його більш всього – сфері мистецтва. [1, арк.2, 4, 13]

Валерій Ківович, займався систематичним удосконаленням своїх знань, постійно працював над собою, вивчав іноземні мови, добре володів французькою та українською мовами. [1, арк. 5]

Займаючись творчим пошуком він ще у 1955 році став засновником першої в Україні театральної-музичної бібліотеки ім. К. Станіславського, яку очолював у перші роки її існування. Сама ідея бібліотеки, яка б могла задовольнити потреби особливої категорії читачів - працівників творчих професій - акторів, режисерів, композиторів, музикознавців, художників - належала саме Валерію Миколайовичу. Його активно підтримав колишній директор Харківського будинку народної творчості. [59]

Характеристики, з місць роботи талановитого викладача та дослідника свідчать про те, що він до роботи ставився сумлінно, завжди приймав участь у суспільній роботі, займався постійним підвищенням своєї професійної кваліфікації та невпинно працював над розробкою нових наукових проблем. [1, арк.22]

У 1963 році Айзенштадт Валерій Ківович успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: «Драматургія Луначарського», рішенням

ради Інституту історії мистецтв від 22 лютого 1963 року йому був присуджений науковий ступінь кандидата мистецтвознавства. [1, арк.37-39]

Згідно рішення вищої атестаційної комісії Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти від 29 червня 1966 р., Айзенштадт Валерій Кінович був затверджений у вченому званні доцента по кафедрі «театральної підготовки», а з 1967 року обраний по конкурсу на посаду доцента кафедри режисури. [1, арк.33-34]

У 1972 році Айзенштадт Валерій Кінович захистив у Москві докторську дисертацію на тему: «Російська радянська історична драматургія», з 1973 року – він доктор мистецтвознавства, а з 1974 – професор. [42], [дод. 4]

У період з 1972 – по 1987 рр. Валерій Кінович був завідувачим кафедрою режисури в Харківському інституті культури. [52]

Валерій Кінович постійно займався підвищенням свого професійного рівня, так зокрема, під час стажування з 1 по 28 квітня 1983 р., професор Айзенштадт приймав активну участь у роботі сектору театру ВНДІ мистецтвознавства, виступав на секторі з доповідями про театральне життя у Харкові та в Україні взагалі, план стажування був повністю виконаний.

У 1992 році в житті академії відбулися певні зміни – секція сценічної мови була перетворена в кафедру мовної майстерності, кафедру очолив Валерій Кінович Айзенштадт [53,с. 155]

З 1996 по 1999 рр. Валерій Кінович Айзенштадт був головою спеціалізованої вченої ради Д.02.21.01 ХДАК по захисту дисертацій на здобуття вченого ступеня доктора та кандидата мистецтвознавства. За цей час встигли захистити свої дисертаційні дослідження такі викладачі ХДАК: Зборовець І.В. « Міфологізація і театралізація реальності як соціокультурний феномен у радянській драматургії 70-80 рр. ХХ ст.» - докторська дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. Потім з 1999 року, після В.К. Айзенштадта, саме Іполіт Васильович Зборовець очолив цю спецраду; Зимогляд Наталія Юріївна захистила у 1996 році кандидатську

дисертацію на тему : «Піаністична культура України 30-50-х рр. ХХ ст.», був присвоєний науковий ступінь кандидата мистецтвознавства.; Откидач Володимир Миколайович , захистив у 1997 році кандидатську дисертацію за темою : «Становлення оркестрового виконавства в Україні (в контексті розвитку національної художньої культури)» та одержав ступінь кандидата мистецтвознавства.

Та це не всі здобутки, які належали талановитому мистецтвознавцю. Вагомою також була його робота у сфері наукової діяльності. Він постійно займався науковими дослідженнями: писав рецензії, статті, монографії, видавав науково-методичні матеріали, що були спрямовані на допомогу студентам в опануванні їхньої професії. Наукову роботу Валерій Кінович проводив постійно та невпинно, велику кількість часу приділяв також участі у наукових конференціях, де приймав участь сам, та залучав своїх студентів.

Так, наприклад у 1965 році була проведена Міжобласна науково-практична конференція працівників культури Півдня України, що відбулася в Одесі, Айзенштадт Валерій Кінович виступив на секції естетичного виховання з доповіддю « Про традиції та новаторство в культурно-освітній роботі». Також у підсумкових наукових конференціях, які проводилися у Харківському державному інституті культури, В.К.Айзенштадт постійно брав активну участь. Так, коли у цьому ж 1965 р. році відбулася вже ІХ така конференція, вона також не також не пройшла без участі Валерія Кіновича, на якій він виступив із доповіддю « Радянська історична драматургія в роки громадянської війни». У 1969 році відбулася XIII звітно-наукова конференція, присвячена 100-річчю з дня народження Н.К. Крупської, участь у ній також приймав Валерій Кінович, він виступив з доповіддю на тему : «З історії радянської драматургії : (Про так звану «дворцову п'єсу» в іст. драмі 20-х рр.)».

До найвідоміших статей, написаних Валерієм Кіновичем під справжнім ім'ям або під псевдонімом В. Ніколаєв за роки його життя слід віднести статті, присвячені питанням та проблемам літератури :

«Перевіряючи алгеброю гармонію: (Співвідношення життєвої та художньої правди у літературних творах)», 1963 р., стаття написана у співавторстві: Богославський М.І., Айзенштадт В.К. « Наша доба – історична: історизм художнього мислення та питання літературної майстерності» та ін.; проблемам та питанням театру та кіно : «Год инсценировок : (Драматургия и кінодраматургія)», 1964 р., « Лицар театру: Лесь Курбас», 1970р., стаття видана у співавторстві: Айзенштадт В.К., Попов О.В., « К.С. Станіславський і Україна», 1982р. та ін.

Що ж стосується навчальних посібників та інших навчально-методичних матеріалів, то світ побачили такі роботи Валерія Ківовича : «Русская советская историческая драматургия (1917-1929 гг.)» Ч.1, 1969 р., а продовження цього навчального посібника вийшло у 1971 році – « Русская советская историческая драматургия (1930-1945)»Ч.2., також ним були видані наступні навчальні посібники : « Режессура и организация массовых зрелищ», 1973 р., « Советский самодеятельный театр: Основные этапы развития», 1983р.

Валерій Ківович також був талановитим критиком, з-під його пера вийшло дуже багато рецензій та критичних статей, найяскравішими з них були : рецензії на книги: «Першовідкривачі»,1964р., « Розвідка цікавої теми», 1966р., « Виктор Розов и его герои», 1967р.; на театральні вистави: «Три проблеми: (про деякі актуальні питання розвитку сучасного театру)», 1966р., « Я - служащий театра...», 1972р. та багато ін. [35, с.2. 5-7]

За багатолітню продуктивну наукову та викладацьку працю Айзенштадт Валерій Ківович отримав високий авторитет науковця – дослідника, бездоганну характеристику, був шанованою людиною в галузі мистецтвознавства не тільки в Україні , але й далеко за її межами. Завдяки невпинній науковій діяльності, яку він проводив під час роботи в Харківському інституті культури, він створив новий напрямок наукових досліджень в сфері мистецтвознавства, та припинив свою діяльність лише у 1999 році, тоді, коли перестало битися його серце.

3.2. Лортикян Ернест Львович (1926 - 1999рр.)

Одним із видатних та провідних науковців Харківського інституту культури з другої половини ХХ ст. був доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної історії, теорії і менеджменту ХДІК, голова Східноукраїнського відділення Міжнародної Асоціації економістів-істориків господарства, підприємництва та економічної думки, спеціаліст у сфері історії господарства та економічної думки України, автор ряду монографій, навчальних посібників та статей по історії розвитку планових та ринкових начал в економіці України – Лортикян Ернест Львович. [дод. 5]

Народився він 10 квітня 1926 року у м. Тбілісі. У 1941 році закінчив сім класів середньої школи Москви, а у 1942 р. вступив в Тбіліську спецшколу ВПС, яку закінчив у 1945 році. Про нестримне бажання навчатися свідчить той факт, що уже у тому ж році Ернест Львович вступив до Харківського інституту радянської торгівлі на економічний факультет, який успішно закінчив у 1949 році та отримав спеціальність «економіст». [2, арк.4]

Одночасно з тим Ернест Львович намагався підвищити свій професійний рівень. Так, з 1947 по 1951 рр. він заочно навчався на Центральних курсах іноземних мов у Москві. Вільно оволодів німецькою мовою, міг читати та перекладати зі словником англійські тексти. Про подальше самовдосконалення свідчить той факт, що з серпня 1950 по вересень 1953р. він працював асистентом кафедри політекономії Харківського медичного університету. Потім, з 1953 року, пропрацював сім років старшим викладачем кафедри політекономії інституту іноземних мов. Та все ж у 1960 році він почав викладати на кафедрі політекономії вже у Харківському політехнічному інституті. [2, арк.5]

Про гарну та продуктивну роботу свідчать цілий ряд характеристик, що знаходяться в особовій справі здібного викладача та талановитого науковця з різних місць, де він проводив викладацьку діяльність. Так, зокрема, у

характеристиці, виданій Харківським політехнічним інститутом від 28 березня 1963 року зазначалося :

« Товариш Лортикян Ернест Львович працює а ХПІ ім. В. І. Леніна з вересня 1960 р.- читає повний курс політичної економії. Добре володіє матеріалом, лекції та семінарські заняття проводить на належному рівні, уміло поєднує досліджуваний матеріал з сучасністю, практикою та задачами комуністичного будівництва. Систематично працює над підвищенням своєї наукової кваліфікації. Вже багато років займається вивченням питань розвитку та удосконалення народногосподарського планування. Завершальним етапом стало написання кандидатської роботи на тему : «Розвиток соціального планування в перехідний період від капіталізму до соціалізму (на матеріалах УСРСР)». Приймає активну участь в суспільному житті інституту : готує та проводить теоретичні конференції виступає з лекціями та докладами перед колективом інституту та трудящих міста.» [2, арк.9]

Отримавши ступінь кандидата наук у 1962 р., Ернест Львович влаштувався на роботу до Харківського інституту культури, де працював по сумісництву, викладаючи в ХПІ. Саме з цього часу починається історія провідного викладача та дослідника у ХДІК. [2, арк.10]

Ернест Львович, прийшовши на роботу до ХДІК, одразу зарекомендував себе висококваліфікованим спеціалістом, тому уже у 1964 році був затверджений на посаду виконуючого обов'язки доцента з курсу політичної економії. А у 1966 році Рішенням вищої атестаційної комісії він був затверджений у вченому званні доцента на кафедрі марксизму-ленінізму. [2, арк.14, 17]

Та Ернест Львович займався не лише викладацькою діяльністю, у період з 1960 р- по 1970 р. побачили світ важливі наукові праці, написані ним, що до цього часу не мали аналогів, бо більшість тем були підняті вперше. Яскравим прикладом цього був ряд книг, опублікованих у вказаний період, зокрема : «Видання літератури з питань теорії та історії соціалістичного планування в

СРСР», 1965р., « Питання методології народногосподарського планування в радянській економічній літературі 20-х рр.», 1967р., «Планування соціалістичної економіки та культури Радянської України у відбудований період», 1969р., «Економічні умови соціалістичного планування в період багатоукладної економіки», 1969р.

Викладацько-наукова кар'єра Ернеста Львовича у Харківському державному інституті культури була стрімкою. Так у 1975 р його обрано на посаду декана факультету культурно-освітньої роботи, доцентом кафедри історії КПРС та політекономії. Не задовго до цього він встиг побувати деканом заочного відділення історії КПРС та політекономії, але проробивши там не більше року залишив посаду за власним бажанням. [2, арк.19, 29]

У 70-х рр. побачив світ ще цілий ряд ґрунтовних наукових праць з питань економіки, написаний Лортикяном Ернестом Львовичем : «Проблеми методології соціалістичного планування в радянській економічній літературі», 1971р., «Питання теорії та методології соціалістичного планування в українській економічній літературі», 1971 р., «Основи соціалістичного планування», 1972 р., « Про внесок українських радянських економістів 20-х рр. в розробку методології довготривалого планування», 1976р., « Розвиток планування промисловості в Українській РСР », 1979р., «Із історії розробки першого п'ятирічного плану розвитку народного господарства Української РСР», 1979р. та ін.

У 1980 р. опублікував в республіканському видавництві « Вища школа» крупну монографію з проблеми становлення системи планування народного господарства в УРСР. Це було гарним початком, не менш плідного, ніж попередні, року.

Лортикян Ернест Львович був керівником комплексної науково-дослідницької теми кафедри «Проблеми становлення та розвитку господарського механізму». Розробляв та читав спецкурс «Розвиток радянського планування та критика буржуазних фальсифікацій». Їм

підготовлено та опубліковано навчальну програму цього спецкурсу. [2, арк. 58]

Основними працями з цього питання були: « План, економічний прогноз та кон'юктурні спостереження в роки становлення радянського планового господарства на Україні», 1980р., « Становлення системи планування народного господарства в Українській РСР. 1917-1932 рр.», 1980р., «Виникнення та шляхи формування системи народногосподарського планування в Українській РСР», 1984р. та ін.

За довголітню працю та активну громадську роботу мав цілий ряд Подяк, Почесних грамот, нагороджений відзнакою Міністерства культури СРСР « За відмінну роботу», нагороджений медаллю « Ветеран праці». [2, арк.54]

Також, у 1984 році відбулися зміни в кадровому складі Харківського державного інституту культури, Лортикян Ернест Львович був переведений на посаду завідуючого кафедрою історії КПРС та політекономії, та звільнений від обов'язків декана факультету КПР. [2, арк. 56]

Усі нагороди були підтверджені невпинною науковою діяльністю. Так, у 1984 році Ернест Львович захистив докторську дисертацію на тему : «Виникнення та шляхи формування системи народногосподарського планування в УРСР» у Московському інституті народного господарства ім. Г.В. Плеханова, йому присуджений науковий ступінь доктора економічних наук, а у 1986 році йому було присуджено вчене звання професора та представлено на районну дошку пошани. [2, арк.73, 76], [дод. 6]

На початку 90-х рр. він продовжує дослідження комплексної теми кафедри, з'являються нові наукові роботи, написані вже професором Ернестом Львовичем : « З досвіду держплану УРСР по підготовці єдиного господарського плану в 20-х рр.», 1990р., « Механізм господарювання : осмислення історичного досвіду України», 1991р., та ін.

Переосмислення вченим переваг і недоліків народногосподарського планування в СРСР і , зокрема, в Україні привело його до наукового обґрунтування негативних наслідків радянської командно-адміністративної

системи управління економікою. У своїх наукових розробках Ернест Львович зосереджує увагу на долі економічних реформ в Україні, значенні ринкових відносин для успішного розвитку народного господарства.

У цьому сенсі монографії, які з'явилися у 90-х рр. ХХ ст. були вагомим внеском у дослідженні цієї проблеми: «План і ринок у господарській системі НЕПу і історичний досвід України», 1992р., «Українські економісти першої третини ХХ ст.: нариси історії економічної науки і економічної освіти», 1995р., «Держава і ринок: нариси економічної історії України», 1997р.

Масштабна наукова діяльність Лортикяна Ернеста Львовича завжди була тісно пов'язана з його викладацькою роботою, а новітні досягнення економічної науки відображалися у якісних навчальних посібниках, навчально-методичних матеріалах, курсах лекцій, авторами яких був сам Ернест Львович та його колеги по кафедрі. особливо цікавими були видані в двох частинах у 1991 році матеріали до спецкурсу «Механізм господарювання: осмислення історичного досвіду України». А вже наприкінці свого життя Ернест Львович підготував і видав один з кращих на той час підручників для студентів економічних вузів і економічних факультетів: «Історія економічних реформ: світовий досвід другої половини ХІХ – ХХ ст.», 1999р. Його фундаментальні дослідження історії економічної думки в Україні, долі економічних реформ першої третини ХХ ст. залишаються актуальними й на сьогоднішній день.

Лортикян Ернест Львович як плідний науковець, висококваліфікований викладач, наставник студентської молоді, громадський активіст, а Ернест Львович багато років був членом партійного бюро факультету та інституту, користувався великим авторитетом серед колег і студентів. не випадково, що у 1989р., коли в ХДІК відбулися одні із перших в СРСР демократичні, альтернативні вибори ректора, головою конференції трудового колективу було обрано саме його.

Як ми бачимо, Лортикян Ернест Львович був видатною особистістю, працював не тільки викладачем, а й проводив ґрунтовну наукову діяльність, розробляв нові теми, що були б цікавими для науки, займався постійним самовдосконаленням, мав гарний авторитет як серед професорсько-викладацького складу інституту так і серед студентів. Його науковий доробок складає 110 опублікованих наукових та науково-методичних праць, рецензій, відгуків і т.п., у тому числі майже 20 монографій, підручників та навчальних посібників, написаних одноосібно або у співавторстві з іншими вченими-економістами. [34, с 190-196; 35,с.90]. І хоч життя видатного вченого передчасно перервалося у 1999р., ті фундаментальні праці, що залишилися після нього, будуть ще довго викликати до себе інтерес та зацікавлення у дослідників в області історії економіки, та економічної думки в Україні. Його ім'я назавжди залишиться у когорті найбільш відомих істориків-економістів України.

3.3. Чернявський Георгій Йосипович

Першим доктором наук в історії Харківського державного інституту культури став Чернявський Георгій Йосипович. З його ім'ям пов'язано дуже багато – це науково-дослідницька і викладацька діяльність, різнобічна громадська робота, започаткування вперше в історії України підготовки фахівців за принципово новою спеціальністю – « історик – музеєзнавець». Він є автором понад п'ятисот наукових та науково - методичних робіт, пропрацював в академії культури майже сорок років. Він став засновником самостійної наукової школи дослідників історії Болгарії, Росії, політичних процесах міжвоєнного періоду. [33, с.4] [дод. 7]

Чернявський Георгій Йосипович народився 29 листопада 1931 року у місті Харкові, закінчив з срібною медаллю середню школу і вже у 1949 році вступив до Харківського державного університету імені Горького на історичний факультет, який закінчив у 1954 році з відзнакою. Про

природжений талант Георгія Йосиповича до наукової роботи свідчить той факт, що ще на студентській лаві він зміг написати і опублікувати 5 наукових матеріалів, присвячених історії молодіжного руху в Болгарії 20 – 30 –х років. Одразу після закінчення інституту він влаштувався на роботу до Кооперативного училища Харківського держпотребсоюзу викладачем історії КПРС, де пропрацював до 1961 року. Одночасно з цим, Георгій Йосипович працював над кандидатською дисертацією, яку захистив у 1959 році по історії молодіжного руху в Болгарії у 20-х рр. ХХ ст. при Інституті слов'янознавства та балканістики АН СРСР. [3, арк.2]

З 1961 року Чернявський Георгій Йосипович стає викладачем Харківського державного бібліотечного інституту (з 1964 року- Харківського державного інституту культури) – де працював старшим викладачем, доцентом, завідуючим кафедрою культурно-просвітньої роботи (з 1966р), загальної історії (з 1972 року), уже 1970 році він був нагороджений ювілейною медаллю « За доблесну працю» (До 100_ річчя з дня народження В.І.Леніна). [3, арк.2]

У 1963 році Георгій Йосипович вирушив до Болгарії, де приймав участь в сесії Всесвітньої федерації бібліотечних асоціацій (ІФЛА). [3, арк.4]

Наукова та викладацька кар'єра Георгія Йосиповича була стрімкою та плідною у 1969 році він захистив докторську дисертацію на тему: « Рабочее движение в Болгарии в период временной, частичной и относительной стабилизации капитализма (1925-1929 гг.)» [дод.8]

За цей період світ побачили важливі наукові праці та науково-методичні матеріали, теми багатьох з яких були підняті вперше. Цікавими роботами видатного науковця є : «Борьба болгарских коммунистов за создание Рабочего молодежного союза. 1926-1929гг.», 1958 г, « Внешкольное образование в России в пореформенный период (1861-1895) – лекції для студентів по курсу «Історія культпросвітньої роботи в СРСР», (в співавторстві з Піналовим С.О.), в тому ж році вийшла друком друга частина цього збірника «Политико –просветительская работа в период

развертывания социалистической индустриализации и подготовки сплошной коллективизации сельского хозяйства (1926-1929)», та багато ін. [33,с.13-14]

Те, що Чернявський Георгій Йосипович був талановитим викладачем та блискучим науковцем свідчить ряд характеристик, виданих йому з місць роботи. Знайомство з ними дає більш повне уявлення про широту та різнобічність наукових і громадських інтересів Г.Й.Чернявського. Так, в одній із таких характеристик, виданих для Харківського державного бібліотечного інституту, зокрема зазначалося:« Товариш Чернявський бере активну участь в організації культурно - просвітньої роботи в районі (На промислових підприємствах, у клубах, домах культури та ін.) Під його керівництвом були організовані лекторії для молоді, усний молодіжний журнал, вечори питань та відповідей. також він був керівником Молодіжної комісії районного відділення. Він має позитивний досвід постановки культурно - просвітньої роботи серед молоді.» [3, арк. 9]

У 1970 році Георгій Йосипович так плідно працював над написанням рукопису підручника « Історія культурно-просвітньої роботи в СРСР» (частина 2), що йому була надана творча відпустка для завершення цієї край важливої для інституту роботи [3, арк.17]

Чернявський Георгій Йосипович постійно проходив стажування на факультеті підвищення кваліфікації у Московському державному університеті. Там він проводив невпинну роботу, завжди повністю виконував план стажування, намагався проявити себе майже в усіх сферах, допомагав у підготовці конференцій різного рівня, приймав участь у вирішенні актуальних наукових питань, здійснював пошук та опрацювання нової літератури. Ця сторона його наукової діяльності досить добре відображена у звітах, що надсилалися до інституту культури з місць проходження ним стажування або були написані самим Георгієм Йосиповичем. [4, арк. 35,82,95]

З початку 70-х рр. і до кінця 80-х Чернявський Георгій Йосипович написав низку важливих наукових праць та навчально-методичних

матеріалів, найяскравішими з них були : продовження навчального посібника, випущеного у попередньому році « История культурно-просветительной работы в СССР. Ч.2. Советский период (1917-1969гг.)» (1970р.); програми по курсам та спецкурсам для студентів : « Новая и новейшая история», 1973р., «Историография новой и новейшей истории»,1975р., «История культурно –просветительской работы в СССР»1976р., «Основы источниковедения и историографии», 1978р., «Хрестоматия по истории южных и западных славян. Т.2.», 1989р. , та багато ін. [33, с. 15-17,20]

У 1973 році відбулася VI Всесоюзна конференція істориків-славістів, на якій Георгій Йосипович виступив із доповіддю « Наукова робота істориків-славістів Харкова у 1969-1971 році», а у 1982 році на черговій Всесоюзній науковій конференції істориків-славістів Георгій Йосипович виступив із доповіддю за темою одного з основних напрямків своєї дослідницької діяльності – історії Болгарії: «Фальсифікація в современной западной историографии истории коммунистического движения в Болгарии между мировыми войнами», а у 1988 році Георгій Йосипович на Дріновських читаннях, присвячених 150- річчю з дня народження Марина Дрінова , виступив з доповіддю щодо доцільності подальшого проведення Дріновських читань [33, с. 32, 38,42].Ця ідея Г.Й. Чернявського була палко підтримана науковою спільнотою, і з того часу саме Харків став місцем їх постійного проведення, а самі читання сприяли активізації діяльності українських істориків – болгаристів.

Численні наукові публікації харківського вченого, визнання його наукових здобутків не лише в СРСР, а й за кордоном, участь у підготовці принципово нових підручників, навчальних посібників, хрестоматій були відзначені рядом урядових нагород. Так, у 1979 році згідно постанови Президії Верховної Ради Української РСР Георгію Йосиповичу було присвоєно звання заслуженого працівника вищої школи УРСР, у 1981 році Рішенням Академічної ради Софійського університету імені Клімента

Охридського його було нагороджено Великою золотою медаллю Софійського університету ім. Клімента Охридського [4, арк. 43, 85], у 1983 р. уряд НРБ нагородив вченого орденом «Кирило і Мефодій» першого ступеня, а у 1989 р. він був удостоєний Ломоносівської премії Московського державного університету як один із авторів підручника «Історіографія південних і західних слов'ян» [33, с.12].

Також за ініціативою Георгія Йосиповича Чернявського у 1989 році було створено та відкрито музейне відділення у Харківському державному інституті культури. В Україні вперше розпочинається підготовка фахівців за спеціальністю « історик-музеєзнавець». Ним були підготовлені та написані перші навчальні плани за даною спеціальністю , які передбачали вивчення комплексу історичних, музеєзнавчих, мистецтвознавчих дисциплін, а також вивчення, окрім однієї з іноземних мов, давньоруської мови та латині. У цей час були видані методичні вказівки до вивчення курсу: « История культурно-просветительской работы в СССР», 1988р., «Концепция подготовки историков-музееведов в Харьковском институте культуры», 1991р., колектив авторів, серед яких був і Чернявський Георгій Йосипович , підготував край необхідний студентам комплект методичних матеріалів «Музеєзнавство : комплекс навчальних програм за спеціальністю « Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури»(1996р.) та ін. [33, с.19, 21, 45].

Також Георгій Йосипович був членом спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських та докторських дисертацій на історичному факультеті Харківського університету і у Харківському інституті культури.

У 1993 році Георгій Йосипович після проведення чергової структурної реорганізації став завідувачем кафедри загальної історії та музеології, а у 1996 році його було звільнено з цієї посади за власним бажанням у зв'язку з переїздом до США у місто Балтимор , де він проживає і по теперішній час [4, арк.115].

На цьому наукова та викладацька діяльність видатного педагога та науковця не завершилася, він продовжує працювати викладачем в

університеті Джонса Хопкінса, паралельно займаючись науковою роботою. Тематика досліджень вченого значно розширилася. Поряд з традиційними болгарськими сюжетами Г.Й.Чернявський серйозно розробляє тему тоталітаризму в СРСР 20 – 30-х років ХХ ст., антисталінської опозиції, готує ряд фундаментальних біографічних видань. Уже в перші роки перебування у Сполучених Штатах Г.І.Чернявський видав ряд ґрунтовних монографій, серед яких «Фарс на крові» (1997 р.), «Тень Люциферова крыла: Большевизм и нацирнал-социализм: сравнительно-исторический анализ двух форм тоталитаризма» (2003 р.), «Притчи о Правде и Лжи: политические драмы двадцатого столетия» (2003 р.) та ін.. Особливо цікавою роботою стала підготовка разом з іншим відомим істориком Юрієм Фельштинським фундаментального корпусу документів «Архів Троцького», перші три томи якого вийшли у 1999р., 2001 р., 2002 р., та ін.[33, с. 8,21,23,44,46,47].

В останні роки професор Г.Й. Чернявський займається своєю улюбленою темою, він повертається до вивчення болгарської історії. Так, у 2006 р. вийшла книга написана Георгієм Йосиповичем у співавторстві з М. Г. Станчевим «Георгій Бакалов : політична біографія (із культурологічним компонентом)», у 2008 р. вийшла книга ««Л.Д. Троцкий , Болгария и болгары», 2008 р., « Опыт бед и выживания: судьба евреев Болгарии в годы Второй мировой войны» (2007 р.) та ін.

Георгій Йосипович постійно проводить наукову діяльність, плідно та невпинно працює до цього часу. У 2011 році професор завітав до Харкова , завітав до Харківської державної академії культури, де в урочистій обстановці було відсвятковано його 80-річчя. В ході урочистостей відбулося декілька зібрань за його участю, перше – більш офіційне , на якому в основному був присутній майже весь викладацький склад академії (колишнього інституту культури), на другій зустрічі вже студенти мали змогу поспілкуватися з видатним викладачем та засновником спеціальності, за якою деякі з них проходять навчання - «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури».

Зараз Георгій Йосипович перебуває у США, де продовжує займатися викладацькою та науковою діяльністю. Уже перебуваючи в США Г.Чернявський опублікував десятки наукових праць, серед яких монографії «Рузвельт», «Клан Кеннеди», у співавторстві з Л.Дубовою), «Жизненный путь Христиана Раковского» (співавтори М.Станчев та М.Тортика). Найближчим часом з'явиться ще одне цікаве наукове дослідження вченого — книга «Джордж Оруэлл. Жизнь, труд, время».

Висновки.

Комплексне дослідження навчально-наукової діяльності ХДІК у період з 1964 по 1991 рр., проведене на основі широкого кола джерел та наявної наукової літератури, дозволило дійти наступних висновків:

1. З реорганізацією ХДБІ в ХДІК протягом 60-80-х років ХХ ст. відбулися суттєві зміни як в організації навчального процесу, так і його змісті. Структурні зміни пов'язані зі створенням нових кафедр, відкриттям нових спеціальностей і спеціалізацій, зміною термінів підготовки фахівців та форм навчання. Створені нові кафедри українського народного хору та музичного фольклору, мовної майстерності, хореографії, культури дозвілля, політології, а факультет КОР перейменовується на факультет культурології й народної художньої творчості. У зазначений період були відкриті вперше у ВНЗ України принципово нові спеціальності «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури», «Культурологія», «Соціальна педагогіка», спеціалізації « науково-технічна інформація», «книгознавство та книжкова торгівля», «народна хореографія», «культурно-дозвіллева діяльність» та ін. Ще одні зміни стосуються термінів навчання: для фахівців бібліотечної справи остаточно встановився 4-річний термін навчання, а студенти факультету культурології та народної художньої творчості перейшли на п'ятирічні навчальні плани.

2. Змістовні, більш глибинні зміни, торкнулися перш за все як удосконалення форм навчального процесу (впровадження інтерактивних методів навчання – диспутів, бесід, співдоповідей на семінарських заняттях, практику підготовки студентами історіографічних оглядів, проведення міні-конференцій за підсумками вивчення певного курсу тощо), так і його навчально-методичного забезпечення.

3. Вивчення звітів ХДІК за 1964-1991 рр. дозволяє стверджувати, що саме в цей час вперше в історії навчального закладу його викладачами були розроблені навчальні програми, плани семінарських, практичних занять, методичні вказівки до написання курсових, дипломних робіт, організації

самостійної роботи студентів, програми практик майже за усіма навчальними дисциплінами. Їх переважна більшість носила новаторський характер, адже в Україні ХДІК був першим, і до кінця 1960-х рр. єдиним навчальним закладом такого спрямування. Провідними викладачами-науковцями ХДІК були підготовлені конспекти лекцій з базових курсів, підручники, навчальні посібники, які в той час використовувалися ВНЗ усього Радянського Союзу і частково не втратили своєї актуальності навіть дотепер. Серед них слід виділити підручники та навчальні посібники: «Організація і методика бібліографічної роботи в бібліотеці», підготовлений проф. І.Вовченко та іншими викладачами бібліотечного факультету, «Історія української бібліографії» І.Корнейчика, «Режисура і організація масових видовищ», «Російська радянська історична драматургія», «Радянський самодіяльний театр» В.Айзенштадта, «Історія книги» Т. Скрипник, «Класифікація творів друку», «Класифікація дитячої літератури», авторами яких були Д.Кумок, Е.Карачинська та ін., «План і ринок у господарській системі НЕПу» Е.Лортикяна, «Історія української художньої культури» В.Шейка і Г.Згурського та багато інших.

4. Суттєво покращилась практична підготовка студентів як за рахунок розширення мережі баз, де проходили студенти виробничу практику, так і посиленню контролю з боку кафедр за її проведенням. Значущим фактором стало й проведення захистів дипломних робіт безпосередньо на базах практики.

5. Вивчення бібліографічних довідників, авторефератів захищених дисертацій, списків друкованих праць викладачів академії, бібліографічних показників дало змогу відтворити цілісну картину наукової діяльності ХДІК у зазначений період, зокрема підготовки вченими інституту дисертаційних досліджень, що є головним показником їх наукових досягнень. Встановлено, що у період з 1964 по 1991 рр. науково-педагогічними працівниками інституту підготовлено і захищено 94 кандидатські дисертації, переважна більшість яких була безпосередньо пов'язана з проблематикою

навчального процесу. В галузі бібліотечної роботи це дисертації І.Вовченко, С.Волкової, З. Гімальдінової, Н.Колосової, Д.Кумок, Т.Скрипник, В.Мільман, Є.Тодорової, В.Удалової та багатьох ін.; у галузі культосвітньої роботи та мистецтвознавства слід назвати дисертаційні дослідження С.Піналова, Н.Бурої, А.Гладких, П.Курячого, Т.Босенко, Є.Бортника, І.Гулеско, І.Польського, О.Рощенко, А.Житницького, М.Линника та ін. Справжнім проривом у науковій роботі ХДІК став захист докторських дисертацій Г.Чернявським, В.Айзенштадтом, Е.Лортикяном та їх подальші наукові розробки для того часу проблем. Підготовка у ХДІК майже сотні фахівців вищої кваліфікації дозволило значно підвищити загальний науковий ценз інституту (з 27% у 1964 р. до 47% у 1991 р.), сформувати підґрунтя для створення потужних наукових шкіл.

6. Безумовними лідерами наукової діяльності ХДІК в зазначений період були перші в його історії доктори наук, професори В.К.Айзенштадт, Е.Л.Лортикян, Г.Й. Чернявський. Кожен з них, займаючись у ХДІК не один десяток років викладацькою та науковою діяльністю, зробив вагомий внесок у розвиток української історичної науки, театрознавства, вивчення історії народного господарства.

Досягнення викладачів ХДІК у науковій розробці найбільш актуальних тем бібліотечно-інформаційної та культурологічно-мистецької освіти створили передумови для формування потужних наукових шкіл у інституті, відкриття аспірантури, докторантури, спеціалізованих вчених рад по захисту докторських і кандидатських дисертацій та утвердженню навчального закладу як провідного навчально-наукового центру незалежної України.

Список використаних джерел та літератури.

Джерела.

1. Архів Харківської державної академії культури (далі — Архів ХДАК), ф. 1, оп. 1, од. зб. 822. Особова справа Айзенштадт Валерій Кінович. — 99 арк.
2. Архів ХДАК, ф. 1, оп. 1, од. зб. 873. Особова справа Лортикян Ернест Львович. — 144 арк.
3. Архів ХДАК, оп. 96–98. Особова справа Чернявський Георгій Йосипович, ч. 1 — 116 арк., ч. 2 — 54 арк.
4. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури : звіт про роботу за 1964–1965 навчальний рік. — 204 арк.
5. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури : звіт про роботу за 1965–1966 навчальний рік. — 228 арк.
6. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури : звіт про роботу за 1966–1967 навчальний рік. — 232 арк.
7. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури : звіт про роботу за 1967–1968 навчальний рік. — 206 арк.
8. Архів ХДАК, оп. 1, од. зб. 670. Харківський державний інститут культури : звіт про роботу за 1968–1969 навчальний рік. — 173 арк.
9. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури : звіт про роботу за 1969–1970 навчальний рік. — 177 арк.
10. Архів ХДАК. Харьковский государственный институт культуры : отчет о работе за 1970–1971 учебный год. — 177 л.
11. Архів ХДАК. Харьковский государственный институт культуры : отчет о работе за 1971–1972 учебный год. — 194 л.
12. Архів ХДАК. Харьковский государственный институт культуры : отчет о работе за 1972–1973 учебный год. — 194 л.
13. Архів ХДАК. Харьковский государственный институт культуры : отчет о работе за 1973–1974 учебный год. — 171 л.

14. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури :
отчет о работе за 1974–1975 учебный год. — 165 л.
15. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури :
отчет о работе за 1975–1976 учебный год. — 148 л.
16. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури :
отчет о работе за 1976 год. — 118 л.
17. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культури :
отчет о работе за 1977 год. — 120 л.
18. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры :
отчет о работе за 1978 год. — 132 л.
19. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры :
отчет о работе за 1979 год. — 121 л.
20. Архів ХДАК. Итоги выполнения плана и результаты деятельности
Харьковского государственного института культуры в 1980 году за
годы X пятилетки. — 102 л.
21. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры :
отчет о работе за 1981 год. — 110 л.
22. Архів ХДАК. План развития Харьковского государственного
института культуры на 1981–1985 гг. : проект. — 43 л.
23. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры :
отчет о работе за 1981–1985 гг. — 98 л.
24. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры : отчет
о работе за 1986 год. — 118 л.
25. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры :
отчет о работе за 1987 год. — 89 л.
26. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры : отчет
о работе за 1988 год. — 55 л.
27. Архів ХДАК. Харківський державний інститут культуры :
отчет о работе за 1989 год .- 44л.

28. Архів ХДАК. Итоги деятельности Харьковского государственного института культуры в 1990 году.
29. Архів ХДАК. Итоги деятельности Харьковского государственного института культуры в 1991 году.
30. Архів ХДАК. Підсумки діяльності Харківського державного інституту культури у 1992 році.
31. Архів ХДАК. Штатный формуляр профессорско-преподавательского состава Харьковского государственного института культуры на 01.09.1991. — 33 л.
32. Василь Миколайович Шейко : біобібліогр. покажч. : (до 60-річчя від дня народж.) / Харк. держ. акад. культури ; уклад.: О. М. Онуфрієва, Т. С. Раскіна ; відп. ред. Л. П. Семененко ; авт. вступ. ст. М. М. Каністратенко. — Х. : ХДАК, 2002. — 96 с.
33. Георгий Иосифович Чернявский : биобиблиогр. указ. / Харьк. гос. ин-т культуры ; сост.: Н. Н. Канистратенко, М. Г. Станчев, С. В. Евсеенко ; науч. ред. В. Н. Шейко. — Харьков : ХГАК, 2011. — 93 с.
34. Друковані праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури (1947–1998). У 2 ч. Ч. 1 : бібліогр. покажч. / Харк. держ. акад. культури ; уклад.: С. В. Євсеєнко, Г. М. Лях, О. М. Онуфрієва, Т. С. Раскіна ; за ред. І. О. Вовченко, В. К. Удалової, І. М. Фоменка. — Х. : ХДАК, 2000. — 398 с.
35. Друковані праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури (1947–1998). У 2 ч. Ч. 2. : бібліогр. покажч. / Харк. держ. акад. культури ; уклад.: С. В. Євсеєнко, Г. М. Лях, О. М. Онуфрієва, Т. С. Раскіна ; за ред. В. К. Удалової, І. М. Фоменка. Х. : ХДАК, 2004. — 110с.
36. Наталя Миколаївна Кушнарєнко : біобібліогр. покажч. : (до 60-річчя від дня народж.) / Харк. держ. акад. культури ; уклад.: С. В. Євсеєнко, К. О. Литвин, Т. О. Шикаленко ; наук. ред. Т. О. Шикаленко. — Х. : ХДАК, 2010. — 164 с.

37. Про реорганізацію Харківського державного бібліотечного інституту :
 постанова Ради Міністрів Укр. РСР від 14 листоп. 1964 р. № 1153
38. Шейко Василь Миколайович : біобібліогр. покажч. : (до 70-річчя від
 дня народж.) / Харк. держ. акад. культури ; уклад.: С. В. Євсєєнко,
 О. М. Левченко, О. С. Хижна ; під наук. ред. Н. М. Кушнарєнко. — Х.,
 ХДАК, 2012. — 212 с.

Література.

39. Волкова С. І. Кафедра бібліотекознавства ХДАК: до 75-річчя
 підготовки бібл. спеціалістів / С. І. Волкова, Т. П. Самійленко // Вісн.
 Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х., 2000. — Вип. 3. —
 С. 171–180.
40. Вища школа Української РСР за 50 років. У 2 ч. 1917–1967 рр. : [іст.
 нарис] / кер. авт. кол. В. І. Бітов. — К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1968. —
 600 с.
41. Дяченко М. В. Айзенштадт Валерій Ківович / М. В. Дяченко
 // Енциклопедія Сучасної України / НАН України [та ін.]. — К., 2001.
 — Т. 1. — С. 234.
42. Житницький А. З. Жизнь, отданная театру / А. З. Житницький. —
 Университеты : наука и просвещение. — 2006. — № 1. — С. 20–26.
43. З історії Харківського державного інституту культури (1957–1967рр.)
 / А. П. Виноградов, В. Т. Витяжков, О. І. Євсєєв [та ін.]
 // Бібліотекознавство та бібліогр. : міжвід. респ. зб. — Х., 1967. —
 Вип. 5. — С. 41–46.
44. Каністратєнко М. М. Василь Миколайович Шейко (до 70-річчя з дня
 народження ректора Харківської державної академії культури)
 / М. М. Каністратєнко, Н. М. Кушнарєнко // Культура України : зб.
 наук. пр. / Харк. держ. акад. культури. — Х., 2012. — Вип. 37. — С. 4–
 16.
45. Каністратєнко М. М. Підготовка дисертаційних досліджень
 викладачами Харківської державної академії культури (1964–1991 рр.)

- / М. М. Каністратенко, Г. Ю. Новікова // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / Харк. держ. акад. культури. — Х., 2012. — Вип. 38. — С. 49–58.
46. Кушнарєнко Н. Фундатор бібліотечно-інформаційної та культурологічної освіти в Україні / Н. Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. — Х., 2000. — Вип. 2. — С. 110-123.
47. Кушнарєнко Н. Н. Научные школы книговедческого и библиотечно-информационного профиля: признаки идентификации / Н. Н. Кушнарєнко, А. А. Соляник. — Науч. и техн. б-ки. — 2011. — № 12. — С. 45–54.
48. Новікова Г. Ю. Наукова діяльність ХДАК у період з 1964 по 1991 рр. / Г. Ю. Новікова // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 19–20 квіт. 2012 р. / Харк. держ. акад. культури [та ін.]. — Х., 2012. — С. 35–36.
49. Оприщенко А. Л. О подготовке культпросветработников в Харьковском институте культуры / А. Л. Оприщенко // Совершенствование подготовки культурно-просветительских кадров в Украинской ССР : сб. материалов респ. науч. практ. конф. / Харьк. гос. ин-т культуры. — Харьков, 1975. — С. 3–4.
50. Харьковский государственный институт культуры, 1929–1979 / под ред. А. Л. Оприщенко. — Харьков : Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те, 1979. — 72 с.
51. Харківська державна академія культури. — [Б. м. : Б. в., Б. р.]. — 28 с.
52. Харківська державна академія культури: до 70-річчя з дня заснування : [монографія] / Шейко В. М., Дяченко М. В., Кушнарєнко Н. М. [та ін.]. — Х. : ХДАК, 2000. — 215 с.
53. Харківська державна академія культури: до 75-річчя з дня заснування : [монографія] / В. М. Шейко, М. В. Дяченко, Н. М. Кушнарєнко, М. М. Каністратенко. — Х. : ХДАК, 2004. — 296 с.

54. Харківська державна академія культури : монографія / В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, Н. М. Кушнарєнко. — Х. : ХДАК, 2009. — 196 с.
55. Шейко В. М. Ідентифікація наукових шкіл культурологічно-мистецького та бібліотечно-інформаційного профілю: постановка проблеми / Василь Шейко, Микола Каністратенко, Наталя Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. — 2011. — № 8. — С. 41–43.
56. Шейко В. М. Ідентифікація наукових шкіл культурологічно-мистецького та бібліотечно-інформаційного профілю: постановка проблеми / Василь Шейко, Микола Каністратенко, Наталя Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. — 2011. — № 9. — С. 43–47.
57. Шейко В. Провідний центр вищої культурологічно-мистецької та бібліотечно-інформаційної освіти в Україні / Василь Шейко, Микола Каністратенко, Наталя Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. — К., 2009. — № 8. — С. 22–26.
58. Шейко В. М. Підготовка фахівців музейної справи в ХДАК (1989-1998рр.) / В.М. Шейко, М.М. Каністратенко, Н.М. Кушнарєнко // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, академія культури; [ред. кол. В.М. Шейко (відп. ред.) та ін.] ; за заг. редакцією В.М. Шейка. — Х., 2013. — Вип. 39. — С.59-70.
59. <http://mtlib.org.ua/Ukazateli/Aizenshtat.htm>

Додаток 1

Копія

РАДА МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

ПОСТАНОВА

від 14 листопада 1964 року

№ 1153

м. Київ

Про реорганізацію Харківського державного бібліотечного інституту

Рада Міністрів Української РСР ПОСТАНОВЛЯЄ:

У відповідності з дозволом Ради Міністрів Союзу РСР від 31 жовтня 1964 р. № ПП-8332 реорганізувати Харківський державний бібліотечний інститут в інститут культури і надалі іменувати його - Харківський державний інститут культури.

Голова
Ради Міністрів УРСР

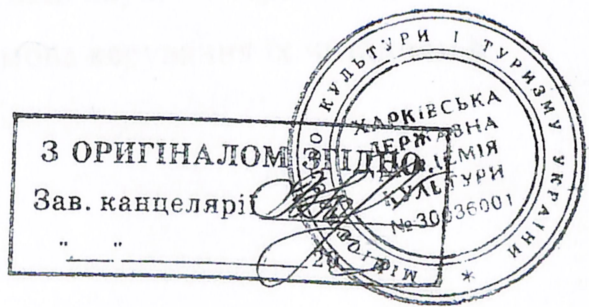
І.КАЗАНЕЦЬ

Керуючий справами
Ради Міністрів УРСР

К.БОЙКО

Інд.97

Верна
Архівовано В.А. В.В. Володарчук

Штатні науково-педагогічні працівники ХДК, доктори та кандидати наук, які працювали в інституті на 01.09.1991р.

1. Айзенштадт Валерій Ківович, канд. мистецтвознав. (1963), докт. мистецтвознав.(1973) «Русская советская историческая драматургия».
2. Лортикян Ернест Львович, канд. економ. наук (1962), докт. економ. наук (1985) «Возникновение и пути формирования системы народнохозяйственного планирования в УССР (1917-1932)».
3. Скумін Віктор Андрійович, канд. мед. наук (1981), докт. мед. наук (1989) «Пограничные психические расстройства у детей и подростков с хроническими болезнями пищеварительной системы».
4. Чернявський Георгій Йосифович, канд. істор. наук (1959), докт. істор. наук (1969) « Рабочее движение в Болгарии в период временной, частичной и относительной стабилизации капитализма (1925-1929)».
5. Азарцева Лариса Сергіївна, канд. пед. наук, « Формування основ педагогічної майстерності майбутніх керівників самодіяльних оркестрових колективів у вузах культури в процесі практики», 1989р.
6. Алфьорова Зоя Іванівна, канд. істор. наук, « Ультраправі організації Великобританії між двома світовими війнами», 1989р.
7. Босенко Тетяна Валентинівна, канд. пед. наук, « Удосконалення діяльності клубних об'єднань по патріотичному вихованню учасників», 1990р.
8. Білан Любов Михайлівна, канд. пед. наук, « Удосконалення методики бібліографування історико-партійних мемуарів», 1983р.
9. Богданова Валентина Петрівна, канд. пед. наук, « Азадовський М.К. Бібліографічна діяльність», 1975р.
10. Брагіна Галина Михайлівна, канд. пед. наук, « Міжособове спілкування старшокласників як умова керування їх читанням в бібліотеці», 1983р.

11. Бура Наталія Петрівна, канд. пед. наук, « Клуби по інтересам та любительські об'єднання при бібліотеках як форми пропаганди книги та керування читанням», 1987р.
12. Важинський Микола Павлович, канд. філософ. наук, « Вільний час молоді ЧРСР та проблеми його організації засобами КПР», 1989р.
13. Васильченко Микола Павлович, канд. пед. наук, « Сучасні проблеми комплектування фондів дитячих бібліотек», 1975р.
14. Вовченко Ірина Олександрівна, канд. пед. наук, « Становлення радянської бібліографії в УРСР (1917-1929)», 1978р.
15. Воловик Адольф Фалейович, канд. пед. наук, « Шляхи підвищення наочної пропаганди клубів», 1972р.
16. Гаврюшенко Олександр Анатолійович, канд. істор. наук, « Філіп Меланхтон. Гуманіст та реформатор», 1988р.
17. Гімальдінова Зайда Валентинівна, канд. пед. наук, « Становлення та розвиток сільських бібліотек в Україні (1917-1959)», 1974р.
18. Гладких Анатолій Володимирович, канд. пед. наук, «Взаємозв'язок клубу та комсомолу в інтернаціональному вихованні молоді», 1985р.
19. Грамма Віктор Микитович, канд. біолог. наук, « Еколого-фауністичний огляд водних Адерфаа Лівобережної України», 1975р.
20. Гулеско Інеса Іванівна, канд. мистецтвознав., « Хор в квантово-ораторіальних творах Свірідова Г.В : Принципи хорового мислення», 1980р.
21. Гуріна Галина Гаврилівна, канд. філософ. наук, « Зростання політичної культури радянських робітників в умовах удосконалення соціалізму», 1986р.
22. Дикань Олексій Петрович, канд. істор. наук, « Армійські комуністи - організатори та натхненники розгрому німецько-фашистських військ на Курській дузі (квітень-вересень 1943 року) : на матеріалах Воронезького та Степного фронтів», 1968р.

23. Дорофеев Юрій Миколайович, канд. філос. наук « Нравственный идеал и его роль в самовоспитании личности (Методологический аспект проблемы)», 1987г.
24. Дяченко Микола Васильович, канд. філософ. наук, « Проблема історичної спадкоємності (філософсько-методологічні аспекти)», 1975р.
25. Дяченко Олександр Григорович, канд. істор. наук, « Слов`янські пам`ятники XIII- середини XIV ст. в басейні Сіверського Дінця», 1983р.
26. Жердев Євген Сергійович, канд. мед. наук, « Соціально-гігієнічні дослідження хворих на холіцистит», 1973р.
27. Житницький Анатолій Зіновійович, канд. мистецтвознав., « Актуальні проблеми теорії драматургії цирку: Драматургія килимної клоунади – генезис, еволюція, технологія, засоби та сучасний стан», 1985р.
28. Задаравнов Анатолій Павлович, канд. філософ. наук, « Становлення та еволюція світогляду у процесі суспільно-історичної практики», 1983р.
29. Зборовець Іполит Васильович, канд. філолог. наук, « Драматургія Олександра Вампілова (проблема характеру, художня своєрідність), 1983р.
30. Згурський Геннадій Віталійович, канд. істор. наук, « Ринок сільськогосподарської продукції Лівобережної України у 60-90-ті рр. XIX ст.», 1989р.
31. Зінченко Володимир Васильович, канд. істор. наук, « Масові кампанії французької компартії проти голістської територіально-адміністративної реформи (1959-1969рр.)», 1981р.
32. Золотко Олена Олександрівна, канд. пед. наук, « Розвиток теорії і практики галузевої орієнтації бібліотечних кадрів (на прикладі науково-технічної галузі знань)», 1990 р.

33. Ільганаєва Валентина Олександрівна, канд. пед. наук, « Визначення ситуації обслуговування з метою удосконалення бібліографічної діяльності науково-технічних бібліотек», 1980р.
34. Іщенко Борис Павлович, канд. пед. наук, « Дидактичні питання застосування знань на практиці», 1968р.
35. Казарінов Михайло Олексійович, канд. техн. наук, закрыта тема, 1967р.
36. Камишнікова Валентина Петрівна, канд. пед. наук, « Спільна діяльність КПУ та громадських організацій по інтернаціональному вихованню трудящих України (1926-1932рр.)», 1989р.
37. Каністратенко Микола Миколайович, канд. істор. наук, « Пропаганда ідей марксизму-ленінізму в виданнях революційних організацій Болгарії (1926-1934рр.)», 1989р.
38. Квашин Сергій Михайлович, канд. економ. наук, « Взаимосвязь производительной силы труда и свободного времени при социализме», 1989р.
39. Козак Олександра Іванівна, канд. філософ. наук, « Драматичне як естетична проблема», 1978р.
40. Колосова Наталія Феоктистівна, канд. пед. наук, « Бібліографічні та типологічні дослідження технічної книги Української РСР (1926-1932рр.)», 1978р.
41. Комшуков Афанасій Арсентійович, канд. істор. наук, « Національно-революційна війна іспанського народу 1936-1939рр. та радянська громадськість», 1980р.
42. Коробейніков Август Олександрович, канд. біолог. наук, « Вплив виробничої гімнастики на швидкість рухових реакцій та динаміку коркових процесів у незрячих», 1969р.
43. Кравченко Олександр Васильович, канд. істор. наук, « Югославсько-радянське співробітництво в галузі культури (1955-1985рр.)», 1988р.

44. Кривуц Юрій Миколайович, канд. економ. наук, « Удосконалення планування інформаційного забезпечення науково-технічної підготовки виробництва (на прикладі КБНДІ та підприємств машинобудування)», 1979р.
45. Кулешова Тетяна Миколаївна, канд. біолог. наук, « Ріст та фізіологічні особливості білої та канадської тополі в умовах засолення ґрунту», 1966р.
46. Кулішенко Алла Іванівна, канд. мистецтвознав., «Харківський театр революції- Харківський театр імені Ленінського комсомолу в театральному процесі України 30-х рр.», 1987р.
47. Куденко Олена Євгенівна, канд. пед. наук, « Система обслуговування ідеологічних працівників в ОУНБ», 1989 р.
48. Курячий Петро Митрофанович, канд. пед. наук, « Педагогічні умови вдосконалення роботи клубів по трудовому вихованню сільського населення», 1979р.
49. Кушнарєнко Наталя Миколаївна, канд. пед. наук, « Координація комплектування фондів в умовах централізації мережі державних масових бібліотек», 1979р.
50. Левченко Євгенія Володимирівна, канд. філософ. наук, « Соціальна відповідальність і її аналіз як загальносоціологічної категорії», 1977р.
51. Лойко Костянтин Миколайович, канд. філософ. наук, « Естетичні погляди І. Франка», 1957р.
52. Малахова Наталя Борисівна, канд. філософ. наук, « Загальний труд і становлення соціальної однорідності суспільства», 1989р.
53. Малиновський Михайло Олексійович, канд. істор. наук, « Утворення СРСР в радянській історіографії (1922- 1971 рр.), 1974р.
54. Мамалуй Галина Яківна, канд. філософ. наук, « Про характер взаємозв'язку історичного матеріалізму та марксистсько-ленінської етики», 1973р.

55. Матюхін Володимир Петрович, канд. філософ. наук, « Естетичне в структурі культури особистості», 1980р.
56. Матвеев Борис Миколайович, канд. техн. наук, закрыта тема, 1975р.
57. Медведєва Євгенія Андріївна, канд. пед. наук, « Вища бібліотечна освіта в СРСР: проблеми формування профілю (історія, сучасний стан, перспективи)», 1987р.
58. Мільман Віра Андріївна, канд. пед. наук, « Становлення радянського бібліотекознавства як суспільної науки (1917-1925рр.), 1988р.
59. Мітіна Любов Сергіївна, канд. філолог. наук, « Трагедія Пушкіна. Жанровий аспект», 1990р.
60. Нагорний Юрій Миколайович, канд. пед. наук, « Наочність як засіб підвищення лекційної пропаганди в клубі», 1989р.
61. Низовий Микола Андрійович, канд. пед. наук, « Становлення та розвиток радянської статистики друку на Україні (1917-1936рр.)», 1977р.
62. Озарчук Людмила Володимирівна, канд. пед. наук, « Формування у учнів 4-5 класів читацького інтересу до науково-пізнавальної літератури в умовах дитячої бібліотеки, (на матеріалах книг про живу природу)», 1978р.
63. Оніщенко Алла Вікторівна, канд. біолог. наук, « Еколого-фауністичний огляд сімейства *Coccineblidae* (*Coleoptera*) Лівобережної України та Криму», 1970р.
64. Оприщенко Анатолій Лаврентійович, канд. істор. наук, « Історіографія соціалістичного змагання робітничого класу СРСР», 1965р.
65. Пінегін Ігор Віталійович, канд. філолог. наук, « Методологічні проблеми в історико-філософській спадщині Г.В. Плеханова», 1989р.
66. Плахтій Іван Степанович, канд. істор. наук, « Харківська рада робітничих депутатів у роки громадянської війни (1918-1920рр.)», 1985р.

67. Плотніченко Іван Федорович, канд. пед. наук, « Шляхи вдосконалення діяльності народних музеїв по вихованню підліткової молоді на революційних, бойових і трудових традиціях.», 1979р.
68. Польський Ілля Самійлович, канд. мистецтвознав., «Колядні цикли на Україні та у Білорусі – їх спадкоємні зв'язки з новою соціалістичною обрядовістю», 1978р.
69. Раковський Християн Валеріанович, канд. техн. наук, закрита тема, 1971р.
70. Самійленко Тамара Прокопівна, канд. пед. наук, « Мережа державних масових бібліотек Української РСР. Основні напрямки розвитку (1959-1979рр)», 1983р.
71. Семеніхіна Світлана Олександрівна, канд. мед. наук, « Состояние сосудистого тонуса и сосудистой реакции у лиц пожилого возраста в зависимости от стажа занятий физической культурой», 1973 р.
72. Сєдих Віктор Васильович, канд. пед. наук, « Каталоги та картотеки централізованої бібліотечної системи: властивості, структура та шляхи удосконалення», 1988р.
73. Синельников Віктор Степанович, канд. філолог. наук, «Систематично-обмежене іменник-заступник «one» у сучасній англійській мові», 1970р.
74. Сімейкіна Наталія Миколаївна, канд. філолог. наук, « Драматургія «Манчестерської школи» (до питання про розвиток соціальної реалістичної драми Англії 1900-1914рр.», 1982р.
75. Смоляницький Борис Михайлович, канд. техн. наук, «Розробка рекомендацій по удосконаленню алгоритмів і засобів передачі інформації в АСУ», 1974р.
76. Соболева Олена Петрівна, канд. економ. наук, « Удосконалення відношення до праці в сучасних умовах», 1986р.
77. Стешенко Петро Олександрович, канд. пед. наук 1973 р.

78. Танкієва Лідія Хусейнівна, канд. філолог. наук, «Сказочный эпос вайнахов», 1972 р.
79. Терентьєва Галина Петрівна, канд. пед. наук, «Уніфікація системи каталогів та картотек обласних юнацьких бібліотек», 1986р.
80. Тодорова Євгенія Миколаївна, канд. пед. наук, «Формування системи безперервної бібліотечної освіти в Народній Республіці Болгарії», 1991р.
81. Тополевський Віктор Юрійович, канд. пед. наук, «Вдосконалення системи підвищення кваліфікації клубних працівників як важлива ланка перебудови культурно-просвітньої роботи (на матеріалах Української РСР)», 1990р.
82. Трашков Петро Степанович, канд. техн. наук, закрыта тема, 1968р.
83. Удалова Валерія Костянтинівна, канд. пед. наук, «Відображення національного життя в бібліотечно-бібліографічній класифікації (на досвіді впровадження ББК у бібліотеках Української РСР)», 1978р.
84. Фоменко Ігор Миколайович, канд. техн. наук, «Створення бортової міри частоти часу на рубідієвому квантовому генераторі, що володіє високою короткочасною стійкістю», 1979р.
85. Фрадкін Володимир Зіновійович, канд. істор. наук, «Фольклорно-етнографічна діяльність Харківського історико-філологічного товариства 1877-1919рр.», 1973р.
86. Хромченко Лариса Георгіївна, канд. істор. наук, «Історія розвитку науково-технічної інформації в СРСР (1945-1965) та використання обчислювальної техніки в організації інформаційної діяльності державних архівів», 1967р.
87. Хропач Олександр Миколайович, канд. пед. наук, «Проблеми бібліотечного обслуговування промисловості регіону (на матеріалах Української РСР)», 1978р.

88. Частник Станіслав Володимирович, канд. філолог. наук, «Іншомовні засоби номінації в умовах професійних мовних контактів (на матеріалі спортивної термінології англійської мови)», 1986р.
89. Чепалов Олександр Іванович, канд. мистецтвознав., « Пошуки нових форм виразності в революційному театрі 20-х рр. та творчість Н.М. Фореггера», 1987р.
90. Чепелев Віктор Устинович, канд. філософ. наук, «Діалектика стрибка і протиріччя в розвитку природи та суспільства», 1969р.
91. Чернов Сергій Володимирович, канд. економ. наук, « Госпрозрахунок виробничих об'єднань та його особливості в перехідний період від капіталізму до соціалізму», 1977р.
92. Шадурський Василь Григорович, канд. філософ. наук, «Гносеологічний аналіз ролі здорового глузду в світорозумінні віруючого» 1986р.
93. Шейко Василь Миколайович, канд. істор. наук, « Розвиток системи державного управління культурним будівництвом (Із історії Наркомпросу РРФСР 1926-1932рр.)», 1972р.
94. Шефель Сергій Вікторович, канд. істор. наук, « Комсомол України – активний помічник партії у правовому вихованні молоді (1971-1975рр.)», 1982р.
95. Шкодінa Любова Григорівна , канд. економ. наук, « Роль науки в розвитку суспільного виробництва в умовах зрілого соціалізму», 1980р.
96. Школьнікова Зоя Петрівна, канд. економ. наук, « Особисте споживання трудящих та закономірності його розвитку на сучасному етапі», 1971р.
97. Шматова Світлана Євгенівна, канд. пед. наук, « Становлення та розвиток радянської рекомендаційної бібліографії по педагогіці» 1885р.